

પ્રકાશ :

દેવેન્દ્ર પ્રસાદ શર્મા,

સહકારી, ગુજરાતી સાહિત્ય સંસ્થા, અમદાવાદ

બેંગલોર, કલકત્તા, રાણપુર, મુંબઈ

મુદ્રક :

માનવેન્દ્ર મહેતા

પ્રાચીન ગ્રંથોના સંસ્કરણ, અમદાવાદ,

૨૪, મિલ્કતી રોડ, અમદાવાદ

પ્રાપ્તિસ્થાન :

શાકુંતલ, માનવમંદિર રોડ,

વાલકેશ્વર, મુંબઈ-૬

ફોન : ૩૬૫૬૫૦

પ્રગટ તારીખ :

૫ નવેમ્બર, ૧૯૭૨

મૂલ્ય : ૪-૦૦

જેઓ મહાન માનવ હતા, જીવનનાં ઉમદા નરવોદી ભરપૂર
હતા, અનોખી વાત્સલ્યભૂતિ અને પવિત્ર ચંદ્રકારધામ
હતા તે ત્રીયંસ્વરૂપ, પુણ્યપુરુષ પૂજ્ય પિતાશ્રી

ચંપકલાલ સી. દાદભાવાળા

ને તમ અંજલિરૂપે

યશવંત ચંપકલાલ દાદભાવાળા

ધ ન્ય વા દ

શ્રી યશવંતભાઈ દાદગાવાળાને મળવાનું સૌમાન્ય હુમણું જ મળ્યું. તેમના નામ, નિખાલસ અને નિલનસાર સ્વભાવથી તથા સમાજમાં મૂળભૂત વિચારક્રાંતિ લાવવાની તેમની ધગશથી મારું મન પ્રસન્નપણે પુલકિત થયું. તેઓશ્રીએ આ પુસ્તક-પ્રકાશનમાં પ્રેમાળ સહકાર આપ્યો છે. સમાજમાં તેમના જેવા ઉચ્ચ, સંસ્કારી અને સ્નેહસભર સજ્જનો વધુ સંખ્યામાં હોય તો જરૂર સમાજનું સંસ્કારધોરણ ઊંચે આવે.

તેઓશ્રીને અનેક ધન્યવાદ.....

વસંતલાલ કાંતિલાલ ઈશ્વરલાલ

લેખક તરફથી

બી. મદાવીર વિશે લખનાર હું કોણ? પ્રથમ સ્વર્ણને લેઈ શકતા નથી તેમ મદાવીનીનો પણ પરમાત્માનું આમાન્ય સ્વરૂપ પણ પામી શકતા નથી તેમ પૂ. વિભાકરજી કહે છે. છતાં આસમંજસી લેઈ કોવલ દટુકે છે તેમ પરમાત્મા મદાવીર વિશે વિચરતાં જ અંતરંગ ઊઠે છે. આજે તો એમને છવન-સદેશ વિચાર્યો સદો. તેમની આજ્ઞા જ આપણો ધર્મ છે.

ભગવાન મદાવીરને છવનસદેશ મળે છે કે જૈન કોઈ અંધશ્રદ્ધિ માણી નથી. તે કે.ક પંથ કે વાદાની પેદાશ નથી. ભગવાને શ્રીખવાલ્યું કે જૈન ગોદકે છવનાર. છ માતૃમાંથી 'જૈન' શબ્દ આપ્યો છે, જેનો આપ છવનું તે થાય છે.

જૈનને કે.ક દરાની અમનું નથી. દુઃખ આવે ત્યારે તે પાંપણ બીની કરી દુનડું લેતો નથી. દુઃખને તે છતે છે તેટલું જ નહિ પણ મુખને પણ તે છતે છે. સ્વયં અને માળને છતે છે. મોહની આંધળી મનિયા ફાજ ગમા જડ પરમાણુને તેની જો આંધળીની ચપટીમાં નસાળી નાંખે છે. ગરીબાઈ તેને ઠરાવતી નથી, મુલવની નથી, જર્મીન ચાટતો કરતી નથી, તેમ શ્રીમંતાઈ તેને ઉછાળતી નથી, આત્મમાનમાં જુલાવતી નથી, મૂઝ મરણવની નથી. ગરીબાઈને તે છતે છે તેમ શ્રીમંતાઈને પણ તે સ્વસ્થ પ્રશન્નતાથી છતે છે. જે કદાપિ કરાગી ન હોય અને અવંત્ર અવંદા છતે તે જૈન જો વીરતાનું સૂત્ર વીર પ્રભુએ તેમના છવનસદેશરૂપે આપ્યું.

જૈનનું આ વીરત્વ જગાદવા લગવાને વિશ્વવ્યવસ્થા, વિશ્વવિધાન અને વિશ્વવ્યવસ્થા સમજાવ્યા. આપણી જ્ઞાનદષ્ટિ ભગવત કરવાની વૈજ્ઞાનિક પદ્ધતિ આપી. જીવન અને વિશ્વ પ્રત્યે જાગૃત્યો જૈન એ સમજી શકતો નથી કે આવડું વિરાટ ચેતન ટચકદા અણુની એડી નીચે કેમ ચગદાય છે-કચકાય છે. ચેતન તેનો આત્મપરિચય ગુમાવી બેઠો છે. નિજમાહાત્મ્ય સમજ્યો નથી. વિકાસક્ષેત્રે પોતાની અનંત શક્યતાઓનું તેને જ્ઞાન નથી.

એકવાર સ્વશક્તિઓને અપ્રગટમાંથી પ્રગટ કરવાની જવાબદારી સમજાય તો પછી શુદ્ધ શરૂ થતા પહેલાં જ પૂરું થઈ જાય, દારણ શકુના દુકદા થઈ જાય. પૂ. ઉપાધ્યાયજી લખે છે તેમ.

‘અપને ખ્યાલ પલકમે’ જેવું

કરે શકુકા ચૂગ’

આત્મસ્વરૂપના સૌન્દર્યની એક જ ઝાંખી, એકાદ ઝલક આવી-પોતાનો ખ્યાલ આવ્યો કે મોહનું મેદાન જીતી લીધું.

‘વાચક જશ કહે મોહ મહા અરિ

જીત લીયો હું મેદાનમે’

આત્મસૌન્દર્યની આ ઝલક ઝાંખી ભ. મહાવીરના જીવન પ્રસંગોના સ્વાધ્યાયમાંથી આવે છે. ભ. મહાવીરના જીવનની કથા આપણા આત્માની અનંત શક્તિઓ અને અમર્યાદ સૌન્દર્યનું જ્ઞાન કરાવે છે. ભ. મહાવીરનું નામ માત્ર આત્માનું આત્મા સાથે આત્માનુસંધાન કરાવે છે. પછી આપણી અર્થવાસના, કામ-વાસનાનું ઊંડીકરણ થાય છે આપણો ચેતનના દોષ ઊંડવં થરમાં મંગલપ્રવેશ થાય છે-જ્યાં જાય નથી, ઉદ્દેગ નથી, પરાજય નથી; છે માત્ર વિજય-શીજના ચંદ્ર જેમ વિસ્તરતો આત્મોદ્ગતિના ક્ષેત્રે સર્વત્ર દિવિજય ભ. મહાવીરનું જીવન આત્મા સતત વિસ્તરતા વિજયનું જ મંગલસ્તોત્ર છે. આથી જ તો નેમનું નામ વધેમાન હતું. તેમના અનુયાયી પણ મહા

વિજયભાગા વરનાર બને—જો ભગવાનના છવતનો સાચો મમ્
આત્મસાત દરે તો.

સૌ કોઈને લ. મહાવીરની કરુણાદષ્ટિ છવનમાં
ફળો અને અમરયૌવન અને ચિરઉદલાસ મેળવી સદા સર્વ
કંઈ છવતનાર સૌ બને તો પરમાત્મા પ્રત્યે પ્રાર્થના !

પાછળ લ. મહાવીરના પ્રસંગો અત્યંત સાદી ભાષામાં
વિવેચન કર્યા વિના લખ્યા છે જેથી વાચક તે ઉપર સ્વતંત્ર
મૌલિક ચિંતન કરી શકે. આ અદ્યપ્રયાસ વાચકોને લ
મહાવીર પ્રત્યે ભક્તિ જગાડવામાં સહાયશૂન થશે તો મારી
બતને કૃતકૃત્ય માનીશ.

શુદ્ધિપત્રક : ખંડ ૨

પાનું	લીટી	ભૂલ	સુધારો
૧૦	૧૪	સમજા	કમણા
૧૧	૧૨	ભગવાન તો...	ભગવાનની
		...જેઠા હતા	સર્વજ્ઞ વાણીનું
			ખંડન કરવા ઉપર
			ઉપરાંત વિરોધી મતો
			યુદ્ધનું આસ્વાન
			આપી તબૂ તાણી
			જેઠા હતા.
૧૨	૨૧	સેંટ નેન બનીને	સેંટ નેન
૨૫	૧	ફરી છવવા	ફરીને છવવા
૨૮	૬	સહાય	સહાય
૩૧	૪	પાયો દટાઈ	પાયો ધ્યાઈ
૩૧	૯	ધરતી	ધાતી
૩૨	૮	પાયા દટાયા	પાયા ધ્યાયા

મે ગીતને વંદના

સનેવાં વેમણમાળમ,
આદિમાં પરમેષિનામ
દેવામિદેવ સર્વજમ
શ્રી વીરં પ્રણિદમદે

જ્ઞાનીઓમાં ગુણ્ય, પરમેષિમાં ગુણ્ય, દેવામિદેવ
સર્વજ્ઞ મહાવીરજીં અમે ધ્યાન ધરીએ છીએ.

✽

શ્રીમતે વીરનાથાય સનાથાયદ્વૃગ્ભૂતશ્રિયા
મહાનંદ સરોરાજા મરાલાયાહુતે નમઃ

અદ્ભુત આત્મલક્ષ્મીથી ઓપતા વીર સ્વામીને નમું
જેઓ મહાઆનંદરૂપી સરોવરમાં રાજહંસ જેમ વિચરે

બ. મદાવીરની દપ્રાંતકથા

(નાના ધમ્મકથા)

બ. મદાવીરની દપ્રાંતકથાઓમાં (નાના ધમ્મકથા)
માં જે દ્વાંત્રી વાન આવે છે.

જે નિત્રે.જે નામી કપ્પે દનું છે મોરનાં જે છાં ખરી-
તેમાંથી ત્યારે મોર નીકળે ત્યારે તેને તાલીન આપી
કમાતા. જે નિત્રે.માં એક શ્રદ્ધાશુ દત્તો અને એક
શીલ દત્તો.

શ્રદ્ધાશીલ નિત્ર દેવ મોરનું ઈંદું અખાલે-એ નેવા
મોરનો ગર્ભ દેવેલો વૃદ્ધિ પામ્યો છાં દેવદેવ ઈંદું
પ્રવચાપી ઈંદું નિશ્ચય યપ્પું. જે શ્રદ્ધાશુ નિત્ર દત્તો તેને તો
વિશ્વાસ દત્તો છે નિશ્ચિત સમયે દ્વામાંથી મો.૧ બંદાર
વધાનો જ છે.

ચંદ્રમાં પહોંચશું ત્યારે" શ્રદ્ધાના આ ગણિત વડે જ સાધનાનો પ્રાતાગદ્યો કૂટી નીકળશે મોરના ઈંડામાં શ્રદ્ધાવાળાની શ્રદ્ધા અંધશ્રદ્ધા નહોતી પરંપરાગત (sentimental) પણ નહોતી પણ વૈજ્ઞાનિક શ્રદ્ધા (scientific faith) હતી. હકીકત ઉપર, નરી વાસ્તવિકતાના ગણિત ઉપર તે શ્રદ્ધા ઊભી થઈ હતી. વિજ્ઞાનનો એ દાવો છે કે તે હકીકતો (Facts) ઉપર ઊભુ છે, તો ધર્મનો તો એથી વધુ જોરજોરથી દાવો છે કે તે વિજ્ઞાનનાં મહાઅભ્યોદયી સાશ્વત હકીકતો ઉપર ઊભું છે.

મંદિરમાં દેવદશને લઈએ, ગુરુવંદન કરીએ કે શાસ્ત્રનું શ્રવણ, મનન, અધ્યયન કરીએ ત્યારે અખૂટ જીવંત શ્રદ્ધાથી - આત્મવિશ્વાસના રણધારપૂરક આપણું રૂંવાડે રૂંવાડું એ પોષારતું હોય કે મારો મોક્ષ અચૂક છે પ્રાતઃપાઠ કરુંક અસામાન્ય અદ્ભુતપણે સુંદર મારામાં સગાંઈ રહું છે, જે મોક્ષનો જ આકાર હવે રજું છે.

આ શ્રદ્ધા જ માનવમનનિર્મિત સૌથી મહાન ચમત્કાર છે.

શિષ્ય ઔતમ અને ગુરુ બા. મહાવીર

[illegible]

તે બવાત્મા તે જ ભવે મોક્ષે જતો.

જ્ઞાન આવવાનો સાચો માર્ગ ગુરુ-શિષ્યનો આવો આદર્શ સંબંધ છે. આજે આપણામાં જ્ઞાનને પ્રવેશવાનું આ મર્મદ્વાર બંધ થઈ ગયું છે. ગુરુ શિષ્યના સંબંધ જેવું રહ્યું નથી. ગુરુ અનુકૂળ હોય તો શિરે માન્ય, પ્રતિકૂળ થયા કે અસરકારક ઉપર ધૂળોગા કરી દે.

મોક્ષની ચક્રાણીથી અડું આ કાવતરું કરી રહ્યો છે અને તમે છો ત્યાં જ રહો છો.

ગુરુ શિષ્યના સૂક્ષ્મ સાદ્ગ્રિક અને વિનયમૂલક સંબંધ વિના સાધના કેઈ પણ પ્રકારે શક્ય નથી. જ એમ કહે કે મારે યોગ્ય ગુરુ નથી તં પ્રચંડ અડુંકારી છે. શિષ્યત્વ તૈયાર કરે ! ગુરુ બારણા ખટખટાવતા સામા આવશે “મારા ગુરુ બેઠા છે અને હું ઉપોગ મૂકું ?” ગૌતમસ્વામીએ આવી વિનય ગ્રંથિતવના કરી જીવનમાં ક્યારેય ઉપોગ મૂક્યો નથી. ભગવાનને જ પ્રશ્નો પૂછ્યા છે. ભગવાનના મુખેથી વધુમાં વધુ વાર ગૌતમનું નામ નીકળ્યું ! આદર્શ ગુરુના આદર્શ શિષ્યનું આ કેવું પરમ સૌમાન્ય ! ગુરુની અજ્ઞ. યત્નાં જ આવક આનંદને નિઃશ્ચિન્નિ દુકકડં આપવા સામા ગયા. એવો ઘનંડ ન કર્યો કે ભગવાનનો હું મુખ્ય શિષ્ય ! એક આવકની સામે પગલે ક્ષમા માગવા બહિ ? ગામમાં શુ વાત થશે ? ભગવાનનું રાતદિન પડખું ફેરવું તેનું આ કૃત્ર ભગવાને મને આપ્યું ? આ ગુરુ મારા માનસિક બંધારણને ફીટ (fit) નહિ થાય. ગુરુ મારે બદલવા પડશે. જેમનો સ્ટવ આદ્યો તો ડીક નહિ તો દુકાન દારને પાછો, એવી વીસમી સદીની મનોદશા ત્યાં નહોતી.

ગુરુ - શિષ્યનો સંબંધ પતિપત્ની કરતાં પણ વધુ

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

[illegible]

‘હે ત્રિલોકપતિ ! આપ જનુના આવી અને હિમદ્રુપ રહ્યો
મેં આ આગ આર ભય’ કું આપની રાજ કરે અને આપ
નિર્ધારે સમસ્ત કરો ।’

परमपूज्य देवप्रिये सां मुखमुखाय नमः । इत्यादि
आदेशों से, 'देवप्रिये' मेरा प्रिय देवता आशीर्वाद दे।
देवप्रिये दीया देना ही मेरा दुःख सदा के लिये
मेरी अशास्त्रमत्त भ्रातृभक्त उम नागभाषा आपदागी मुक्ति

લોહીના ઝાડા તે તેજોવેશનાને પરિણામે થઈ ગયા. ભક્તજીના અનિ આગ્રહથી ઠગા માટે સુશ્રવિકા દેવતીને ત્યાંથી કોળા પાક વહોરવા શિખ્યને કહે છે.

દેવતી એવા ભાવથી તે કોળાપાક ભગવાનની ઔષધિ નિમિત્તે વહોરાવે છે કે તે આવની ચોવીશીમાં તીથંકર નામ કમં બાંધે છે ! પાત્રમાં કોળાપાક વહોરતાં પૂરી પાંચ નિનિતે નક્કિ થઈ હોય ! પણ તે નાનકડી ક્રિયા પાછળ જે અનુપમ ભાવોદ્ભાસ અને અકલ્પ્ય વીર્યોદ્ભાસ હતો તેનાથી તીથંકર નામકમંની ઉત્કૃષ્ટ પુણ્યપ્રવૃત્તિ બાંધી દીધી ! ધર્મ કેટલો સારો, સરળ અને સોદ્ધામણ છે અને કેટલું વિરાટપણે શુભ પરિણામ લાવી દે છે ! અર્થશાસ્ત્રનો નિયમ છે કે નાનકડા પ્રયત્ને મોટું ફળ - પરિણામ લાવો. (Maximum result with minimum effort) દેવતી મહાન અર્થશાસ્ત્રી આ અર્થમાં નીવડી બ. મહાવીર પ્રત્યે દેવતીના મનમાં કેવો ભક્તિભાવ વર્ષોથી ઊછળતો હશે, વૃદ્ધિ પામતો હશે, રોજરોજ નિતનવીન ગહનતા પામતો હશે તેનો ખ્યાલ આ પ્રશ્નગથી થોડોક તો આવી શકે છે. ભક્તિનું કેવું પ્રયત્ન બળ છે, જે સૃષ્ટિનું શ્રેષ્ઠ ફળ ચપટી વગાડતાં લઈ લે છે તે સત્ય સુશ્રવિકા દેવતીનું આ શ્રેષ્ઠ ઔષધિદાન આપણને સમજાવે છે.

સુદારના અપશુકન !

બ. મહાવીર કેઇ સુદારની લોહશાખામાં પાનરથ હતા. પાન પૂરું થતાં તેઓ બહાર નીકળ્યા ત્યાં જ લોહશાખાને આવિષ્કાર સુદારનાઓ મળ્યો. સુદારનો વિચાર થયો. છ મહિનાની મહેતી ખડી ખપારીમાંથી માંડ કિલો ૨૫ આજે જ તે લોહશાખામાં પ્રવેશનો હતો ત્યાં મુંડના વપશુકન વધા માનીને પ્રભુ મહાવીરને મારવા લોખંડની રાસા ઉગાડી !

હે માનવી ! આ તારું દેવું કમગમ્ય ! તારી સામે પ્રભુ છતાં તું તેને ઘેરાયળી શકતો નથી, આપનાવી શકતો નથી, તેની અચેના અને ઉત્તમન કરી શકતો નથી. શમવન દૂર હોય છે ત્યારે તું તેની મૂર્તિ બનાવી પૂજે છે, અને છત્રતાલગતા નજીક આવે છે ત્યારે લોખંડની રાસા મારવા ત્યાં જાય છે !

બગવાન તો સૌજન્યથીનું ખંડન કરવા રૂપરૂ ઉત્તરંત વિરોધી મનોર્થે સુદૃઢ આદવાન આપી તંબુતાલી બેઠા હતા,

પણ ભગવાનને કોઈ મન સ્થાપિત કરવો નહોતો, પરમખંડન કરતું નહોતું, વેપારી જેમ માત્ર વેપરો નહોતો.

અનંત કરુણાથી પ્રેરાઈ તેમને દુઃખતાને કિનારે લાવવા હતા. વૃદ્ધાવસ્થા, રોગ અને મૃત્યુમાંથી પ્રાણીમાત્રનું છોડાવવા હતા. નિગોદના અનંત દુઃખમાંથી છોડાવી ક્ષિપ્રશિલાના અનંત સુખમાં ધકેલવા હતા.

ભગવાન કોઈ નક્ષત્રોર વેપારી નહોતા. વિશ્વકરુણાથી છલકાતી સૌ કોઈની આધ્યાત્મિક માતા હતા. આ વિશ્વની આધ્યાત્મિક ઉત્ક્રાંતિ ચાલુ રહે તે માટે તેઓનું અનંત પુણ્ય વિશ્વતંત્રને દાનમાં આપી દીધું.

કોઈકે લખ્યું છે તેમ ધર્મના આપણે જે ભાગ કર્યા છે: એક સહેલો ભાગ અને બીજો અઘરો ભાગ. સહેલો ભાગ આપણે આચરવા માંડીએ છીએ અને ધર્મધુરંધર હોવાની પ્રતિષ્ઠા પામીએ છીએ અને અઘરા ભાગને અંધારા ખૂણામાં હુડસેલીને આત્મચંચનાની ચાદર નીચે સંતાડી દઈએ છીએ.

આજે ભગવાન મહાવીર પણ આવીને એ ધર્મનો અઘરો ભાગ અપનાવવાનો આદેશ આપે તો ભગવાનને કદી દઈએ કે અમે તમને જોખળતાયે નથી ! આજે ધર્મ તે આત્મચંચનનો પ્રયોગ પ્રાયઃ થઈ રહ્યો છે.

બનાઈ શો લાખતા કે સંત જનને સંત તરીકે મૂનિંદારા પુરનાર વગેરે આજે સંત જન બનીને ફરી જીવતા આવે તો તેઓ તેને ફરીને જીવતા મળવાની દે. જનસમૂહનો મુખ્ય ધર્મ દર્શનમાં સ્વર્ગ પુલિટ અને કલ્યાણપુરો રચી છે ! વિશિષ્ટ વ્યક્તિઓ જ વિશિષ્ટ વ્યક્તિઓને પંડિયાને છે. બ. મહાવીરના ભક્તો

વિચે આવું તો ન લખી શકાય, પણ તેમના જીવનસંદેશનો આદરસન્કાર ઠેકઠેક થાય છે તે તો કેવલી જ બાણે ! ભગવાનને ભણુવા અને માનવા માટે ભક્ત બનવું પડે. માત્ર મંદિરમાં આવ-જા કરવાથી ભક્ત બનાવું નથી. ભક્તિથી ભક્ત બનાય છે અને આંત્રી ભક્તિ થાય છે. ખડખડાટ હાસ્ય ઉપહાસના આ કૃત્રિમ જમાનામાં ભક્તિનાં બે આંત્રુ સાવશું ક્યાંથી ?

બા. મહાવીર અને કટપૂતના વ્યંતરી

મે) ત મહિનાની ઠંડી એકચડી શામનનો નિઝવડવજ
ફરમાવી રહી હતી. બા. મહાવીર નિર્વિચ્છાધ્યાનગુદામાં
સ્થિર હતા. તેમને ન તો ઠંડી હતી, ન તો ગરમી. ન તો રક્ત
હતું, ન તો કાળ. તેમને ન તો મારું હતું ન તો તારું. ન શરીર
હતું, ન મન. સર્વ દ્વંદ્વોની પંક્તી પાર એકલગી મહાશાંતિમાં
તેઓ સમાધિસ્થ હતા.

ત્યાં તો કટપૂતના વ્યંતરીએ તેઓને જોયા. પૂર્વભવનું
વેર જાગૃત થયું. પૂર્વના કેઈ જન્મમાં ભગવાનની તે અણ-
માનીતી શણી હતી. અન્યાયની સિતમઝડીએ તેનો ખરડો
તોડી નાખ્યો હતો ! આ એ જ મહાવીર ! કટપૂતના વ્યંતરીએ
વેર લેવાનો મોકો જોળખ્યો અને માઘ મહિનાની એ કડકડતી

કંડીમાં અચેલક મદાવીર ઉગર દિગવર્ણીયે શીતળ જળની વૃષ્ટિ આણુ હતી.

નગવાનની સમાધિ એમ તૂટે તો તે મદાવીર ચેના !

આ મારી અજમાનીતી રાખી હતી. નેને મેં દેરલું કેરલું દુઃખ પૂર્વે આપેલું. જે જીતને દુઃખ આવે છે તેને દુઃખ શિવાય પોતા મારે મળે પણ શું ? ધનુરા અને એરંડા વાવીને મોગન-સંગા ઊગવાની આશા શી ? કમવાદનો ઉડો મમ' જેમની હવનદંડિમાં વણાયો છે તે મગવાન શાંત-ચિર ચિત્તે ધ્યાનમંગમાં ગળાળુ દતા. આ સમભાવના શાંત રૂપથી તેઓને પરમાવધિજ્ઞાન થયું અવધિજ્ઞાનથી સમય લોક તેઓ નેક શકતા. આ અવધિજ્ઞાન આવીને પાછું જતું નથી. તુડ-ગાનીને નદામાં ફેરવી નાખનાર આ કેવો બાંદાશ વેપારી ? આપણે પણ કમવાદના હવંત દંડાંનરૂપ આ કટપૂતના વ્યંતરીનો પ્રસંગ વિચારી મદાવીરના સમભાવનો પાઠ લઈએ. દુઃખ આવે ત્યારે, દુઃખ લાવનાર તો નિમિત્ત છે, દુઃખદ પરિસ્થિતિ આપણી જ અશુભ વૃત્તિનો પર્યો છે, પૂર્વેનું દેવું ચક્રવી લેણાદેણી સરખી થાય છે. આજનો શત્રુ આપણા તરફથી અન્યાય પામેલ, અને આપણા જ સ્વાર્થ-કૃત્તાથી પાયલ-જખમી થયેલ પૂર્વેનો લેણદાર છે - આ જતની કમવાદની વિચારણા આપણને શાંત અને ચિર જનાવી રાખે તો મગવાનના આધ્યાત્મિક સંતાન આ જો અરા. સુખદુઃખમાં સમ-વાવની તુલ્યવૃત્તિ જ મદાવીરના છે. કમનિર્જરાનું શ્રેષ્ઠ સાધન છે, જો વાત મદાવીરશ્વધાનું પ્રત્યેક વાક્ય પુકારી પુકારીને કહે છે.

બા. મહાવીરની અનંતાગરંપરા અનંતની સૃષ્ટિનાં પાત્રો

જે અનંતની યાત્રાએ આપમે સો ઊપડ્યા છીએ તે 'અનંત'ની સૃષ્ટિનાં પાત્રો વિશે અહીં લખવા ધારું છું. 'અનંત'ની ભૂમિકા પરથી અનંતનું જ્ઞાન કરવું કેટલું વિયમ છે? અને છતાં વિયમ છે એટલે કાંઈ દાર થાટી ખચાય છે? સ/ડાત્રમ્ દાખના દેકમાં આ 'અનંત' છુપાયો છે. મૂઠીમર હૃદયમાં તે કયાક અંતાયો છે. ચાર ઈંચની જોપરીના બુદ્ધિ-તત્ત્વમાં તે અટવાયો છે. એ 'વિરાટ' શરીર, બુદ્ધિ, ને હૃદયની સીમા જોળાંએ જ સમજાય છે. છતાં અહીં તેને સમજવાનું એક અમોઘ સાધન રજૂ કરું છું. અનંતની સૃષ્ટિનાં પાત્રો દ્વારા એ વિરાટતાનું સંવેદન અનુભવીએ. આ ઉજ્જડ પ્રદેશના નિર્લેખ એકાંતમાં એ અમર પાત્રોને વારંવાર મળવાનું થાય છે

ને તેમનો પરિચય હૃદયના રંગે લીંબાય છે.

આજે તો આ પાત્રો જ્ઞાનગંડારની આપણી પોથીઓમાં ખોવાઈ ગયાં છે. આ રેશમી પોટલીઓ ઉઘાડી, એ ગ્રંથનાં પાનાં હાથમાં લઈ, આંખ, બુદ્ધિ ને હૃદય તેમાં પરોવીને તે પાત્રોને આપણે ઓળખવાં છે. હૃદયની એકલસૃષ્ટિમાં તે પાત્રોને જીવતાંનગતાં ને રમતાં કરવાં છે. જૈનકથાઓના સાત્ત્વિક નાયકો લોકજીવનમાં ભળી જાયે ત્યારે, જે આંધારો ખાડો આપણી નજર સામે છે ત્યાં ગૌરીશિખરની મસ્ત ઊંચઘ દેખાયે; અનાવરા ધરની લીયણતા છે ત્યાં સંગીતશાળાનો દિવ્ય રણુકાર સંભળાયે, એક નવું સ્વપ્ન, નવું ગીત ને નવું ચેતન મળયે.

આવો ત્યારે અહીંની મારી પુણ્યાત્માઓની વસતિ બતાવું. આ માત્ર કાલ્પનિક પાત્રો નથી; માત્ર ઐતિહાસિક વિગતો નથી; આ જીવતીનગતી સૃષ્ટિ છે. ઢાળના વિષમ થરો ભેદીનેય તેમની શીતળ દંડ આપણું લોહી ફરતું ફરે છે, હૃદય ધબકતું રાખે છે ને આંખમાં તેજ પૂરે છે. મારું તો માનવું છે કે જેમ જેમ સમય જાય છે તેમ તેમ અનંતની સૃષ્ટિનાં એ પાત્રો વધુ ને વધુ જીવંત થતાં જાય છે, કારણ, અનેક શ્રદ્ધાળુ ભક્તોની સાવાંગ્મિથી તેઓ વધુ ને વધુ પ્રતાપી બનતાં જાય છે.

અહીં આવી તેઓની પ્રત્યે મેં મિત્રતાનો હાથ લંબાવ્યો છે. મિત્રતાની સમાન ભૂમિકા તો ક્યાંથી હોય? છતાં તેમની નિઃસ્ત્રીમ સહૃદયતાએ મારામાં પ્રેમ પ્રગટાવ્યો છે. હું તેમનો મિત્ર બનવા આહું છું. ચરણમાં મસ્તક ઝુકાવવા કરતાં મિત્રતાથી ખજા પર હાથ મૂકવામાં ચોર મજા છે. તેઓના મિત્ર થવું તે મારું ઊંડામાં ઊંડું સ્વપ્ન છે. હજી લાયક નહિ હોઉં તો રાહ જોતાંય હું ઠંટાળીશ નહિ. પ્રતીક્ષામાં કાવ્યરસ કેટલો

ભર્યાં છે?

હવે તમને બહાર બહુ ખોટી નહિ કરું. અંદર આવો. અહીં જેમની પાસે હું રાત્રિવિષ રહું છું તે મારા ગુરુજનો-મહાવીરની સંતતિ-ની એ પુણ્યગંગાને નજીકથી પહોંચી જતાવું. Abstract Truths-સૂક્ષ્મ સત્યોથી જે કંપનો-Vibration: ક્યારેક પેદા નથી થતાં તે મારી ખાતરી છે કે સચિત્ર રસમૃદિ (Pictorial-Gallery)થી થશે. આ The Great Beyondની શ્રુતરીઓ તો બુદ્ધો.

મારી વિચારશક્તિ પર અર્ધોન્મલિત તબિયો હું સૂતો છું. મારી બાબુમા શોભનમુનિ બેઠા છે. હું તેમને હવે સારી રીતે ધ્યાનતો થયો છું. શોભન-સ્તુતિ રચવામાં એવા તો મસ્ત હતા કે કેઈએ પાતરામાં પથ્થર વહોરાવ્યો તેનું ચે તેમને જ્ઞાન ન રહ્યું. અનંતતામાં તેઓ ખોવાયા હતા. તેમની પાસે જ બેઠેલ છે ધનપાલ કવિ! તેનું ધર્મગૌરવ તો બુદ્ધો! ભોજરાજને સાક્ષાદ્ કહી દે છે કે 'ક્યાં ભોજ ને ક્યાં ભરત! ક્યાં ઋષભ ને ક્યાં હરિ! ક્યાં ધારા ને ક્યાં વિનિતા! ક્યાં નરસવ ને ક્યાં મેરુ, ક્યાં કાગડો ને ક્યાં રાજહંસ, ક્યાં ચણેહી ને ક્યાં સોનું!' કવીશ્વર ધનપાલની આ નિર્ભય ઉપમા હું ત્યારે ત્યારે વિચારું છું ત્યારે મને દૃઢપણે લાગે છે કે આ સૂટી ધરતીના કઠણ પથ્થરો પર તે નહોતો વિચરતો, તે તો અનંતની સૃષ્ટિનો વ્યોમવિહારી ગરુડ હતો. આ શોભનમુનિ ને ધનપાલના કાલ્પનિક સહવાસમાં મેં દેટલોય સમય મન પ્રગન્ન કર્યું છે. અમારી આ ત્રણની મંડળીમાંથી કેઈ કશું બોલતું નથી. એકબીજાનાં મોં બેઠે રહીએ છીએ, અને વાતાવરણમાંથી જે સંગીત ઉત્પન્ન થાય છે તેનું મૂલ્ય ગિથોવનની સિમ્ફની કે માઈકલ એન્જલોની

શિલ્પાકૃતિથી જરાય ઊતરતું નથી.

હૃદયની બારી ખોલી બહાર જોઈ છું તો મને સુલસા ને રેવતી દેખાય છે. પ્રભુ મહાવીરે પાઠવેલ ધર્મલાગની વાણી અંબડ પરિવ્રાજકે જ્યારે સુલસાને સંભળાવી હશે ત્યારે કેવા ભાવ અને કેવી ભક્તિથી સુલસાએ તે ઝીંઝી હશે ને વીરસ્તુતિ કરી હશે ? રેવતીએ પ્રભુ મહાવીરને ઔપધિદાન કરી તીથંકરનામકર્મ ખાંધ્યું. ઔપધિના બહાના હેઠળ હૃદયદાન ને જીવનદાન કરનાર એ મહાસતીની ચાલાકી કેટલી ? ભક્તિનાં પૂરને સોનાના પહાડ ને રૂપાની નદીઓ નડતાં નથી. સોના-ચાંદીના મૂલ્ય સામે એ પવિત્ર મનના શુભ ભાવો જોખતો હું વિસ્મિત થઈ જાઉં છું.

સ્મૃતિપ્રાસાદના એક પગી એક ખંડ હું વટાવું છું. જ્યાં જ્યાં નજર નાખું છું ત્યાં વિરાટનું એક નવું કાવ્ય, અનંતની એક નવી મસ્તી ઊછળે છે. સામેનો જ ખંડ જુઓ. માયરામાં આઠ નવવધૂઓના હાથ હૃદયમાં રાખી કેવળજ્ઞાન પામનાર ગુણસેન ને સિંહાસન પર બેઠા બેઠા તેનો આ વૃત્તાંત સાંભળી કેવળજ્ઞાન પામનાર પૃથ્વીચંદ્ર !

ઘડિયાળના કાંટા સ્તબ્ધ બની જાય છે પણ વિચારનું ચક્ર જોશબંધ ફરવા લાગે છે. વાસના અને સંયમને કેટલું ઓછું છેટું છે ! ઇચ્છા એક પડખું બદલે ને વાસનાલુપ્ત માનવી જિતેન્દ્રિય બની જાય, અને છતાંય એ પણ કેટલું સાચું છે કે સંયમમાર્ગમાં કેટકેટલી ખીણો ને કોતરો, કેટકેટલા વાઘ-દીપણ ને વેતાળ-પિશાચો આવે છે !

ચાર કરોડ સોનાયા નિધાનમાં, ચાર કરોડ વ્યાજમાં ને ચાર કરોડ વેપારમાં રાખનાર, ચાળીસ હજાર ગાયો ને પાંચસો હજાર રાખનાર અને છતાં અપરિશ્રદ્ધી એવા આનંદ શ્રાવકની

પૌષ્પશાળાને હું પળેપળી જાણું છું, પૌષ્પશાળાના પગથિયે
 પર ભેગે જા ગોમરનાગી જાનના જાનપને મિલ્યામિ દુહાં ?
 છે. ત્રિપતીના ત્રણ ગળદેઝાંગી ગમગળાવતાં રસરંગી વહેલો
 કરનાર મંગમમલિના તરુણી પારદર્શના તો ભૂલો ! જાન-
 દાવેગથી ગૂંગળાઈ ગયેજ નાગદી પર યાગ ખાવા આવું છું
 બહાર નજર કરું છું. વૈશાખને પોમપખતો તડકો મકાનનો
 નળિયા પર સિતમની ઝડી વરસાની રહ્યો છે. બારણા પાસેનો
 મધપૂરો સામૂદ્રક જીવનનું સૌંદર્ય રજૂ કરે છે, તો ઈલેક્ટ્રિક
 ગુમ્મર પર માળો ગાંધવા બટકતી ચકલી જીવનવ્યાપાર પાછળનો
 તરફડાટ રજૂ કરી રહી છે. દષ્ટિ આ બાદ્ય દશ્ય પર ટકતી
 નથી. તરત જ તે આનંદશ્રાવકની પૌષ્પશાળાના પગથિયે ભેગે
 સુવંશુકાય ગૌતમના સૌજન્યપ્રવાહમાં પડતું મૂકે છે. બાદ્ય સૃષ્ટિ
 ને આંતરદુનિયાના રસ્તા આમ ફેંટાય છે.

ડોક સહેજ વાંકી વળે છે, આંખ ત્રાંસી થાય છે ને રાજગૃ-
 હીનો એ રસ્તો બદલાય છે. શ્રેણિકનો સુવાણરથ અચાકન થંભે છે.
 રાજધિરાજ શ્રેણિક અનાથમુનિ પાસે કાઈક ધીમી વાત કરતા હોય
 છે ત્યાં હું પહોંચી જાઉં છું. નાનકડા બાળકની જેમ પહેરેલ
 કપડે ને મોં ધોયા વિના જ અનાથમુનિ બોલી રહ્યા હતા
 '....અને રાજા ! મેં જાણ્યું કે હું અનાથ છું, મારે નાથ નથી,
 મારી દયા ખાનાર કોઈ નથી !' અનાથમુનિના ચહેરા સામે
 જોઈ મારા હોઠ પર હાસ્ય ખીંચ્યું. આમને અનાથ કોણ
 કહે ? આમને બહારથી નાથ શોધવો ક્યાં પડે ? દારણ પ્રવ્રજિત
 મહાત્મા અપ્રાપ્તને પ્રાપ્ત કહે છે ને પ્રાપ્તનું રક્ષણ કરી પોતે
 પોતાનો નાથ થયો છે. મારાથી હસી પડાયું. શ્રેણિક ને અનાથ-
 મુનિનું ધ્યાન મારી તરફ ગયું. મારા કપાળ સામે ચિંતાપૂર્ણ
 દષ્ટિએ તેઓ જોઈ રહ્યા હતા. મેં કપાળ પર હાથ મૂક્યો, ત્યાં

પરું-પમવાળું બુદ્ધિનું મોટું ગૂમડું મને થયું હતું. મને
બીક પેડી કે આ બે મનનો મને પકડી મારું નસ્તર-ઓપ-
રેશન ક્યાંક ન કરી જોએ!

એક પછી એક ખડો વટાવું છું, ને મને થાય છે કે
સ્મૃતિનો પ્રાગ્રાહ આટલો ભવ્ય ને ઊંચો હશે! મને એવી
કંપના જ નહોતી. તેની ઉપેક્ષા કરવાથી આનંદની કેટલીયે તકો
અથ' વહી જાય છે! નચકના એક ખંડમાં ફાળવ થયો. શુક
પરિત્રાજકને ધાવચ્ચાપુત્ર 'સરસ્વત'ને 'મારા' શબ્દની વ્યુત્પત્તિ
સમજાવી રહ્યા હતા. મારી દ્રુતગતિ બુદ્ધિ તત્ત્વચર્ચાની આ ભીષણ
ઊંચાઈથી ચઢી ઊડી. ધાવચ્ચાપુત્રે મને જોળામાં જોમાડ્યો ને
ખાળાને સમજાવે તેન મૃદુતાથી કહું કે સત્યની આપ-સે માટે
બુદ્ધિનો હાથ નાનો પડે છે, બુદ્ધિ દ્વારા સત્ય અપાતું-લેવાતું
નથી. ગુરુના હૃદયના અગમ્ય પ્રવાહો શિષ્યના હૃદયમાં અનેક
જાદુઈ કરામત કરે છે. આ શુકે પરિત્રાજકને જો! મેં જોયું તો
પ્રાદાણ શુક પરિત્રાજક જૈન શુકાચાર્ય થઈ ચૂક્યા હતા! કેવી
અદ્ભુત કરામત!

આ આશ્ચર્ય' પશુ હજી એસયું' નથી ત્યાં કેશીગણ-
ધરે મને વિચારનંદામાંથી જગાડ્યો ને નવો આંચકો આપી
કયું: 'તું વિચારે છે તે સત્ય છે. ધાવચ્ચાપુત્રે બુદ્ધિ વિષે કયું
તે ખૂબ વિચારજે. તત્ત્વજ્ઞાન કંઈ બુદ્ધિનો અળાડો નથી.
તકની મદલદુસ્તીથી અધ્યાત્મનું રાજ જિતાય નહિ. આ પ્રદેશી
રાજાને જો! જીવનું અસ્તિત્વ તેને મેં કેવી રીતે સમજાવ્યું?
ચોરના શરીરના દુકડેદુકડા કરી તેણે આણ્યો આણમાં જીવ
શોધ્યો પણ ન મળ્યો. એવા નાસ્તિક રાજાને મેં એટલો તો
આસ્તિક બનાવ્યો કે તે સૂર્યાસરૂપે ઊપજી, જે ભુતમાંથી દેવ-
દેવીઓ વિદ્યુત્વી, પ્રભુ મહાવીરને ખત્રીસળદ નાટક

ગતાવશે! આ પરિવર્તન, - હૃદયક્રાંતિ, શું મેં કેવળ તક પ્રહારથી પ્રદેશીમાં ઉપજાવી? કેવળ આ મારે જૌદિક જય હતો? થાવચ્ચાપુત્રે તને કહ્યું તે વિચારજો. બુદ્ધિ રાજરાણી નથી, ચમાર કન્યા છે. શ્રદ્ધા અને પ્રયોગ દ્વારા જો ત્રીજું લોચન ઉઘડે છે. તેજ આપણને બચાવે છે ને આગળ દોરે છે. પંડિતાઈ કરતાં સાધુતાની છત અનેકગણી મોટી છે.

હું અકળાયો. બુદ્ધિવાદના કૃત્રિમ વાતાવરણથી ટેવાયેલ મને આ પહાડી હવા ફેફસામાં લોખંડી વજનરૂપ લાગી. આ વજનદાર સ્ત્રીથી બુદ્ધિ દબાઈ ગઈ. થોડીક રાહત માટે અહારના ચોગાનમાં ધૂમવા માંડ્યાં. વધુ નિરાંત કરવા બે-ત્રણ ગદીઓ વટાવીને એક સુંદર હવેલી પાસે આવ્યો. છરણશેઠની શાંત મૂર્તિ મસન્નભાવે બેઠી હતી, ચંડમાસી તપ કરી પ્રભુ મહાવીર મારે ત્યાં વહારવા આવશે એવી ભાવનામાં ફૂગેલા તેઓ દેખાયા. શાસ્ત્રો કહે છે કે આ ભાવના ભાવતા તેમણે અચ્યુત દેવલોકનું આયુધ્ય ખાંધ્યું. ને દેવદંડુથી ન સાંભળી હોત તો કેવળજ્ઞાને થાત. તેમના અહોરા સામે બારીકાઈથી જોવા લાગ્યો, પણ તેમાંય અકળ બેઠાણ હતું. થાવચ્ચાપુત્રે કહેલ ને કેશીગણધરે સમર્થન કરેલ તત્ત્વરત્ત મને જેમ બેઠો લાગ્યો તેમ છરણશેઠની મુખાકૃતિ પરના પવિત્ર ભાવો-બકિતની સરળ રેખા તેથી યે વધુ અકળ બેઠાણમરી લાગી. જ્ઞાન ને ધ્યાનાદિની જેમ ભક્તિ પણ આટલી બેઠી હતી તે મેં પહોંલી જ વાર અનુભવ્યું. મેં તો માન્યું હતું કે તપ, સાંયમ, સ્વાધ્યય, ધ્યાનાદિ બધું અઘરું પડશે તો છેવટે ભક્તિ તો છે જ. પણ નિશ્ચય યંત્ર જેમ સ્વયં બેઠેલ છરણશેઠના હૃદયની સાદી ને સરળ સજીવતાનો વિચાર કરતાં જગ્યાયું કે બકિતનું બેઠાણ નો સૌથી વિશેષ છે. બકિતમાં નદીનો વેગ છે, નીલાકાશનું

[illegible]

ਗੁਰਿਨਾ ਨਾਮੀਨਾ ਬਾਨੀਯੁ ਭਾਗਵਾਨੀਯੁ ਸੋਭਿਤ ਅਯੁਨ
ਏ ਨਿਰਾਸ਼ ਏਏ ਏਏ ਨੇ ਏਏ ਨੇ ਏਏ ਏਏ ਏਏ ਏਏ ਏਏ

ને તેલીઓ પણ છોડે દેવસો કે જતા! મને સમજાય છે કે મૃત્યુની જેમ સત્ય પણ કોઈનેય છેડતું નથી. સત્યના માર્ગે જવા માટે સૌના વારા આવે છે-પત્ની એ ધોળી હોય કે કણુખી, આ સત્યમાં કાલસુકરીક કસાઈનો પુત્ર સુત્રસ સાથે પુરાવે છે. એ સુત્રસ આંગળી ચીંધી આ મુઠ્ઠો મને સમજાવે છે કે ધર્મ કોઈને છેડતો નથી. સત્ય તરફ મોં કરવાના સૌના વારા આવે છે. કારણ અધર્મ વિકૃતિ છે, Transitory Period છે. ધર્મ જ સ્વાભાવિક છે. પોતાના પગ પર કુકાડો મારી, ધાની થતી વેકનામાં કુટુંબીઓને ભાગ પડાવવાનું કહી, સંસારની સ્વાર્થમયતા કેવી રીતે સિદ્ધ કરી તે હસનાં હસનાં કસાઈ સુત્રસે મને કહ્યું. હું સ્તબ્ધ બન્યો. ક્યાં કાલસુકરીક કસાઈ ને ક્યાં તેનો પુત્ર સુત્રસ! હાડટનનો Law of Heredity સિદ્ધાંત ક્યાં ગયો? ૪૮ કે.મોઝેમ્સની થીબરી ક્યાં ગઈ? આધ્યાત્મિક વેદના ભાગે છે ત્યારે સ્થૂત નડતરો ક્યાં રહે છે? પ્રત્યક્ષતાણ્ડર સમયે ચક્ર દીના માળાનું શું ગળું કે તકી રહે?

આ અનંતની સૃષ્ટિનાં પાત્રો વિશે બહુ લખ્યું. તેઓના જીવનપ્રસંગોનો ગમે તે દૃષ્ટિથી વિચાર કરો, ને તમને અનંતતાનું દર્શન થશે-એક અપારિવં માધુર્ય ટપકશે.

આ પાત્રો માત્ર સજીવ માનવો જ નથી, પ્રજાવશાળી દેવગણ જ નથી, તે તો આત્માની અમર વિભૂતિ છે. આપણા હૃદયના સૂરમનર થરો સાથે તેમનો અવિરોધઃ સંગંધ છે તેઓની ચરણચૂંતિ પણ હૃદય પર પડે છે ત્યારે અંતરમાં એક મૂક રુદન શરૂ થાય છે. એ રુદનના કરુણ સૂર મને આતે પ્રિય છે. એ કરુણ રુદનથી થતી બેચેનીયે મને પ્રિય છે. દિલ્લની એ બેચેની મને જાણાવે છે કે હવે ક્યાંક મારો થોડોક ભાગ જીવે છે. હું સ્વર્ગના સંદેશ શબ્દરૂપ નથી. અનંતના એ મૃદુ સંવેદનો, વિરા-

ટનાં એ સૂક્ષ્મ આંદોલનો, અગમ્યનાં એ અકળ કંપનો આ પાત્રો દ્વારા જે સહજપણે અનુભવાય છે, તે સૂક્ષ્મ સત્યોથી (Abstract Truths) થી નથી અનુભવાતા તે મેં 'પૂર્વે' લખ્યું હતું.

અહીં આવી વિક્રમ રાજ, આભુ સંઘવી ને પેયડશાહ સંઘમાં જઈ આવ્યો. સંપ્રતિ રાજ ને કુમારપાલની રથયાત્રા જઈ આવ્યો. પોરવાડ જગડ, હુંસરાજ ને વાગસદના ત્રીં માલાની બોલી સમયે પણ પહોંચી ગયો. તે સમયે મેં પ્ર નથી કર્યો કે સોનાનાં પાંચસો હથેરાં, સિત્તેર લાખ શ્રાવ પાંચ હજાર આચાર્યોવાળી વાતમાં કાંઈ તથ્ય ખરું? હું નીં ઘાલી તેઓની સાથે ચાલ્યો છું, કારણ તેઓના હૃદય ભાવોનો હું જ્યારે જેમ જેમ વિચાર કરું છું ત્યારે આ બધાં વર્ણનો મને અનિશ્ચયોક્તિસર્યા (overstatement) નાં લાગતાં, પણ અંપોક્તિ (understatement) લાગે છે. ૨ વર્ણનોમાં જ ઐતિહાસિક અંશ છે તેનું મહત્ત્વ તો છે અ નથી, પણ તે વર્ણનોમાં જે આધ્યાત્મિક અંશ છે તેમાં તે પ્રહ્લાંડને તોડી-ફોડીને કૃત્યા કરી દે તેવો દારૂગોળો છે.

આ બધી અત્યાર સુધી કલ્પનાઓ જ કરી તેમ નાં માનના. આ ઉજ્જડ ગામના એકાંતમાં પુણ્યાત્માઓની આવ વસતિ વચ્ચે રહી મને એટલું તો સમજાયું છે કે કલ્પના પ નકામી નથી. કલ્પના હવાઈ વનુ'ળ નથી, મનનો વ્યથ ઉઠા

આ અનંતની સૃષ્ટિનાં પાત્રો વિષે વિચારતાં એમ લાગે છે કે કલ્પનાનું આકાશ ને સત્યની ધરતી ક્યાંક એકબીજાને સ્પર્શે છે, અને ત્યારે રસ્તાની ધ્રુવ સોનેરી રજકણ બની જાય છે, અને તે પ્રત્યેક રજકણમાં Electric Charges નો ભોગનો ધોધ પ્રગટે છે.

શિષ્યભાવે આ ગુરુજનોને હું શેજ મળું છું. જે પંથ-કમુનિઓ આદારલુપ્ધ ને પતિત ગુરુ સેતુગચ્છપિને ધર્મભાગે પુનઃ સ્થિર કર્યા તે પંથકમુનિ વારંવાર નને કહે છે કે ગુરુનું ગુરુત્વ વજનદાર છે, તો શિષ્યનું શિષ્યત્વ પણ વજનદાર છે. ગુરુ થવું સચ્ચ છે, તો શિષ્ય થવું ક્યારેક તેથી થે સચ્ચ છે. શિષ્યત્વની મગ્ત ઝોર છે.

આવા અનેક ગુરુઓનો શિષ્ય બની હું એક નવી તાજગી અનુભવું છું. તેઓની નિરંતર દયાયાચના કરી મારી જંપડીને સોનાનો માંદલ બનાવી દઉં છું.

ધન્દ્રની બ. મહાવીરને વિનંતી

પ્રભુને છેલ્લે છેલ્લે ધન્દ્રે વિનંતી કરી, 'પ્રભુ! થોડી પળ થોભીને આ ભસ્મ રાશિગ્રહ ઉપર આપ દ્રષ્ટિ નાખે ૨૫૦૦ વર્ષ તેનો કુપ્રભાવ રહેવાનો છે તે આપની દ્રષ્ટિમાત્ર નાશ પામશે.'

ભગવાને કહ્યું, 'હો ધન્દ્ર! વિશ્વવ્યવસ્થાનો ભંગ અપણુ નથી કરતા. નિસર્ગના મહાશાસનનું જે સ્થાયી ણધાર છે તે પ્રત્યે અમે પણ વફાદારીનું સોગંદનામું લીધું છે. અવિશ્વ નિયમગ્રહ છે. એ નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરી શકતા નથી પણ પ્રધાનો તો આવે ને જાય છે. ણધારણુ એનું એ જ ર છે. આપણે કેવળ દ્રષ્ટા છીએ, કર્તા નાહ. આ અનંતના તખ

અને ઇન્દ્ર તેને રોકીને કહે છે: 'હું મહાનુભાવ ! તારો શાસ્ત્રો
ખોટો નથી ! આ તો ચક્રવર્તીનોય ચક્રવર્તી-ધર્મચક્રી છે.
શ્રદ્ધાંકના ઉત્તર-દક્ષિણ છેડા સુધી તેનું આધિપત્ય છે. જન્મો-
જન્મનું તારું મનોદારિદ્ર્ય તેમનાં દર્શન માત્રથી જતું રહેશે.
ચક્રવર્તીની લક્ષ્મી તો કાળપુરુષના મુગ્ધપ્રકારથી ચૂર્ણવિચૂર્ણ
થશે. પણ આ ધર્મચક્રીએ આપેલ આત્મલક્ષ્મી સકાય ખીજના
ચન્દ્ર જેમ વિસ્તારતી રહેશે. તું ચોક્કસ ન કર. તારા મહાભાગ્યને
સમજ કે આવા ઉત્કૃષ્ટ પુણ્યશાલીનું તને દર્શન થયું છે.'

લૌકિક ગણિત જાણનાર આ લોકોત્તર પુરુષની અદ્ભુત
વાતો મગજના કયા ચોક્કસમાં બેસાડી શકે ? સોનાચાંદી અને
હીરાપાનાથી વિભિન્ન એવી આત્મલક્ષ્મી છે તેનું ભાન સામુદ્રિકને
થયું. અને ધર્મચક્રવર્તીના યોગસામ્રાજ્યમાં તેની શ્રદ્ધા થઈ.

ઇન્દ્રની બ. મહાવીરને વિનંતી

પ્રભુને છેલ્લે છેલ્લે ઈન્દ્રે વિનંતી કરી, 'પ્રભુ ! યોડીક વગ યોધીને આ ભામ સચિશ્વર ઉપર આપ દષ્ટિ નાખો. ૨૫૦૦ વર્ષ તેનો કુખભાવ રહેવાનો છે તે આપની દષ્ટિભાવથી નાશ પામશે.'

ભગવાને કહ્યું, 'હિ ઇન્દ્ર ! વિશ્વવ્યવસ્થાનો બાંધ અમે પચ્ચ નથી કરતા. નિમ્નગંના મહાશાસનનું ને સ્થાયી બાંધારણ છે તે પ્રથમે અમે પચ્ચ વફાદારીનું સોગંદનામું લીધું છે. આ વિશ્વ નિયમગદ્ધ છે. એ નિયમોનું ઉલ્લંઘન કરી શકતા નથી. વધ પ્રધાનો તો આપે ને લય છે. બાંધારણ એનું એ જ રહે છે. આપણે કેવળ દ્રષ્ટા છીએ, કર્તા નહીં. આ અનંતના તણતા

કોઈ કાંઈનાયે અનિચ્છા કરી છે તે કાંઈકેયે કાંઈ અર્થ
 જોવા સમાધાન છે. આમલિકાના અર્થે આ જ છે કે કોઈ
 રીતે ! કાંઈકેયે અનિચ્છા કરી છે અનિચ્છા કરી છે
 અર્થે રૂઢિ છે તેની કાંઈકેયે કે આમલિકાના અર્થે રૂઢિ
 જોઈએ ! નેમલિકાના અર્થે રૂઢિ છે કોઈ અર્થે રૂઢિ છે તેની
 પ્રમાણ અને આમ રૂઢિને ને જ આમલિકાના અર્થે આમલિકા
 નામની રૂઢિ છે આમલિકા છે.

મ. મદાવીર-કથાના ચમત્કારો અસરશા સત્ય છે

જો કિંતકે આત્મજ લખ્યું છે કે આ જમાનામાં
વધુમાં વધુ પુસ્તકાન બે વસ્તુઓએ કબુલું છે : એક છે મૂડીવાદ,
બીજો જુદિવાદ.

માત્ર જુદિનો આધાર લઈ સત્ય યોધનાર ભૂલો પડે
છે અને તેના વિરૂદ્ધ જાતને શુદ્ધ ચૈતન્ય માની બેસે છે.

આવા જુદિવાદીઓ કદાચ કહેશે કે ભા. મદાવીરના
કથનમાં જે ચમત્કારો છે તે 'દુષ્ક્રમ' છે, જુના જમાનાના
અર્થ છે. પણ માત્ર જુદિની કૂટપટ્ટીથી ભા. મદાવીરનું માપ
કાઢવું તે નાનકડી ચમત્કારી પ્રમાણ મદાચાગર ઉલેચવા જેવું
અથવા તો ઝોફિય-ટેબલની ટાંચણીથી દિમાલય ખોતરવા
જેવું છે. સત્યની આપણે માટે જુદિની હથેળી ખૂબ નાની

સ્પષ્ટ, પ્રભુ સર્વ દ્રવ્યના સર્વં પર્ચયો જોઈ શકવા માંડ્યા ત્રણે
 ૨ લોક અને ત્રણે કાળ તેમના સમયે સમયેના શુદ્ધોપયોગમાં
 પ્રતિબિંબિત થતા હતા. જે દ્યેય માટે પ્રભુએ રાતદિવસ સાડા
 બાર વર્ષ ઘોર તપશ્ચર્યા કરી તે સિદ્ધ થઈ ચૂક્યું હતું.

આજે ન્યુયોક અને મોસ્કોને આપણે સંભારીએ છીએ,
 પણ એ જ્ઞાનક ગામને આપણે યાદ કરતા નથી-જ્યાં ચરમ
 તીર્થપતિએ સપકથેણી પ્રગટાવી હતી. શુદ્ધધ્યાનના આર પાયા
 દટાયા હતા અને કેવડી સમુદ્રચાત કર્યો હતો. એ શ્યામકના
 ખેતનું શાલવૃક્ષ કેટલું બાવ્યશાળી છે કે જેની છાયામાં પ્રભુએ
 કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત કર્યું. જીવનનું શ્રેષ્ઠ દ્યેય અને વિશ્વનો અંતિમ
 હેતુ સિદ્ધ કર્યો. સર્વ શ્રેષ્ઠ વસ્તુઓ આ શ્રેષ્ઠ પુણ્યવંતને મળી
 હતી તેમ તેઓનું કેવળજ્ઞાન પણ શ્રેષ્ઠ છે, કારણ અનંત
 આત્માઓના કેવળજ્ઞાનનું તે કારણ બની રહે છે.

પાટે છે

આજનું વિજ્ઞાન છે તેથી ઉચ્ચતર અને વધુ સમય એક મહાવિજ્ઞાન પણ છે. તેના નિયમો અનુસાર કેટલીક ઘટનાઓ બને છે. આપણે તે નિયમો જાણતા નથી તેથી તે ઘટનાને ચમત્કાર કહીએ છીએ. આજથી પચાસ વર્ષ પહેલાં ગામડામાં કોઈકને કંઈ જ્ઞાન કે એક બટન ઢાળવાથી આખી ચોરડી ઉપર જાય છે, તે તે માનત નહિ. આજે સિક્કટનો ઉપયોગ શહેરમાં રામા અને દૂતરાઓ પણ વગર વિસ્મયે કરે છે. ઉચ્ચતર વિજ્ઞાનના નિયમો જાણવાથી કોઈ ચમત્કાર ચમત્કાર નથી રહેતો. બ મહાવીરના જીવનમાં ચમત્કારો કેવળ કલ્પના છે તે કહેવું તે બુદ્ધિનો નર્થો અડું છે, જે આત્મધાનક છે. આપણે જે જોઈએ છીએ, સાંભળીએ છીએ, સ્પર્શીએ છીએ તે જ સત્ય છે, બીજું નહિ એમ તો આજનું બુદ્ધિવાદ ઉપર ભિન્ન વિજ્ઞાન પણ નથી કહી શકવું. આજના વિજ્ઞાનના બુદ્ધિવાદના સીમાડા તૂટતા જાય છે અને વિશ્વવ્યવસ્થાના ગણિત-સંગીતને અનુભવી તે પણ ઉચ્ચતર વિજ્ઞાનની શોધ કરે છે.

મારી મારા ખ્યાલ વાચકોને વિનંતિ છે કે એ અચૂક શ્રદ્ધાથી બ. મહાવીરના પ્રત્યેક ચમત્કારિક પ્રસંગો જ્યાંથી પણ મળે ત્યાંથી વાંચે અને પ્રભુ પ્રત્યેનો અહોભાવ પુષ્ટ કરે, કારણ આપણા સંકુચિત બૌદ્ધિક જગતની બહાર એક અનંત આશ્ચર્યથી ભરેલું રહસ્યમય પ્રધાંક છે જ્યાં સાધનાની પવન-પાવટી પહેરી પહેંચી શકાય છે

સાધના વિના બ મહાવીરની એક પણ વાત સમજતો નહિ. હ' વિન્સ્ટીએ 'લાસ્ટ ચાપર' લેખે તેમાં કાઈસ્ટનો ચહેરો ચીતર્યો નહોતો. છ મહિના બુદ્ધિમાં જઈ સાધના કરી નિસસનો ચહેરો કેવો હોય તેના સૌંદર્યની અલક સર્જતેજે પીંછી હાથમાં

લીધી અને વિવ પૂર્ણ કર્યું, આપણે તે શોધ ઉપર જોડી
ચિદ્દ પીતાં પીતાં કે નોનનિશ્ચિત વિશેષમાં પોષકોન ખાતાં
ખાતાં લાગીએ મારી નિર્જીવ કરવો છે કે અગત્યના જીવનમાં
અમકાર નોનતાન રોકી શકે. અરે જતા કા છ! તેં ન જોયું
રોય, ન અનુભવું રોય, ન અનુભવ્યું રોય તેવું અગણિત
રક્તચોરી પૂરું જોઈ શોનદાંરણ નિશ છે ત્યાં જવાની કિ મત
આપતા દાર: નુકરીયા તે અરે તારો જોઈક અર્થ તૂટશે.

આજે શોદો અપ્પાં મારતાં રીખ્યા છે, ચર્ચા કરતાં
રીખ્યા છે, બુદ્ધિવાદનો અમકારો અરેલ નાજની ટાલમાંથી
દેખાય છે, પણ સાધના દોષ કરતું નથી. માઓક્ત સાધના
દોષ કરતું નથી અને સુશદ્ધ આપ્યા કરે છે-આ આમ ન
સોઈ શકે! જોડી પાધરી પોંડરી નાનું જાળક મારતરનો પાક
અન્યે છે, પણ આપને પાધરીની અંબર પડી તો પીક ઉપર
જોડી પડશે!

બુદ્ધિનું પણ મૂલ્ય છે, પણ તે શોધક બુદ્ધિની તરફ
આતનું, અર્થની અંતરનાં અકારોલી બુદ્ધિનું નહિ.

ધારણા ધ્યાન અભાધિ પછી પ્રજ્ઞા (intuition) ખીલે છે.
પણ તે આપની માની લીધેલી પ્રજ્ઞા નહિ. યોગબૂમિકાના
અભાધિપ્રદેશમાંથી અવતરેલી પ્રજ્ઞા લેઈએ. પછી મહાવીર
પ્રિયતમ લાગશે, શાન્ત પ્રેમપત્ર લાગશે, અને મહાવીરના
જીવનનો પ્રયોગ અમકાર આપણા જીવનમાં પણ અમકાર જની
આવશે. અમકારનું આધ્યાનિક દષ્ટિએ મહત્ત્વ બહુ નથી છતાં
યોગસામ્રાજ્યનો તે વિપુલ વેશવ છે. સાધકની નૈતિક-
આધ્યાનિક વીરતાનું પ્રકૃતિતંત્ર દ્વારા થયેલું અન્માન છે. તેને
ન માનીને અવગણના કરવી તે ત્રિવિધ્ય કે સાધકની સાધ
નાના પુરપ્રતેજની અવગણના કરવા જેવું છે, અને પ્રકૃતિના
રાજતંત્રનો તે અશભ્ય રાજદ્રોહ (treason) છે.

ભગવાન મહાવીર અને ચંદ્રૌશિક

કેનકખલ જતો રસ્તો છળુ' પળેથી છપાઈ ગયો હતો. ભગવાનને ગામડાના લોકોએ કહ્યું, પ્રભુ આ રસ્તો ભયાનક છે. કેનકખલ જવાનો ખીજો પણ માર્ગ છે-સહીસલામત અને સગવડભર્યો. પ્રભુ મહાવીર જેનું નામ! ભગવાન મહાવીરે જેમાંથી ઘોર વિકટ રસ્તો પસંદ કર્યો. ત્યાં અધવચ્ચે જ ચંદ્રૌશિક નાગ પડ્યો હતો.

ચંદ્રૌશિક દૃષ્ટિવિપ સર્પ હતો. દૃષ્ટિના અગ્નિથી સામું પાત્ર ણળી જાય. કેટલીય વ્યક્તિઓ અજાણતા આ માર્ગે આવેલી અને ચપટી રાખમાં ફેરવાઈ ગઈ. કેટલાયે આણુઓએ ગરમી એ દૃષ્ટિમાં હતી. ભગવાન નિભંચપણે એ માર્ગે ચાલી જાય છે. તેમનાં પગલાંનો મધુર ધ્વનિ વૃક્ષરાજિમાં નવચેતનનો

અચાર કરતો હતો.

આ પગલાંના અવાજે કંઈક હૃદયમાં મંથન—મથામણની વેદના જગાડી છે જીવનનું ખોવાયેલું સત્ય પાછું આણી દીધું છે. આ મધુર પદ્મવનિમાંથી તત્ત્વસાક્ષાત્કારની કંઈક યોગમસ્તી જાગી છે. ભગવાનનાં એ પગલાંનો અવાજ પ્રહ્લાંડના ખૂણે ખૂણે મંગલ અંદેશ દેતો હતો કે ‘હવે તો જાગો, બહુ મોડું થઈ જાય એ પહેલાં જાગો અને જીવો કે અવસર વીતી જાય છે જેને મેળવવાનો છે તેને મેળવી લ્યો.’ પણ વનપંથનો એ મંગલ પદ્મવનિ ચંડકૌશિકને ન ગમ્યો. મારા રૂઆળ સામે આ કોણ માથું ઊંચકીને આવે છે. દષ્ટિવિષ સર્વે અગ્નિમય નજર નાખી, ‘હમણાં બળી જશે’ની પાકી ખાતરી સાથે, પણ કશું જ ન થયું. જે સદા આગળ વધે તે જ મહાવીર.

દ્વરથી ભગવાનના સુખારવિંદનું ચંડકૌશિકને દર્શન થયું. આ શાંત, શીતળ તેજસ્વ્યોતિ બળરાન છે કે મારી આગ-જ્વાળા? સુકાળલો કરવો જ રહ્યો. ચંડકૌશિક ખાપડને ક્યાં બળર હતી કે જીવનને જે છેડે હું છું તેને બરાબર સામે છેડે ભગવાન મહાવીર હતા. સામસામે છેડે રહેલા શુભ અને અશુભનો આજે દષ્ટિમિલાપ થયો.

ભગવાન ચંડકૌશિક પાસે આવી ઊભા રહ્યા. વિશ્વમાતાએ તેના અતિ માંદા બાળકને મમતાદષ્ટિમાં લપેટ્યું. કારણ ભગવાનની મમતા તે અલૌકિક સમતા જ હોઈ શકે. ચંડકૌશિકનું માથું ધમધમી ગયું. આવી ધૃષ્ટતા! પગના અંગૂઠે દંડા હાથને તે ખસી ગયો. રખે ને આ પુરુષ મારી ઉપર પડે તો! ભગવાનના પગના અંગૂઠામાંથી દૂધની ધારા નીકળી.

લાલ લોહીને નાંદલે ગરેલ દધા.

પગતો હોતો.

આપણા જીવનમાં પણ ચંડકૌશિક નાગ આવે છે પણ
માંપણે તેનું માથું જૂંદી નાખવા જીવનની ચિલા ફેંદીએ છીએ.
। સેરી નાગને વિજયમાળામાં ફેરવવાનું રહસ્ય મહાવીરચરિત્ર
લીખવે છે.

ધૈર્યભૂતિ મહાવીર અને સંગમદેવ

- * દેવસભામાં ઈન્દ્ર મહારાજે ભગવાન મહાવીરના ધૈર્યપૂર્ણ સત્ત્વની સ્તવના કરી; અને અભાગી સંગમ સળવળ બિઠયો. જાણે કે તેના કાનમાં કાનખજૂરાના પગ ધૂસી ગય તે જોલ્યો, 'અરે ! આટલી આટલી પ્રશંસા સાત બહેતર માનવની ! આ ઈન્દ્ર મહારાજ તો જેમાં પડ્યાં, તેમ પડ્યા. આખરે મહાવીર તો માનવી છે; દેવ ઓછો જ છે આ ચપટીમાં તેના માથે ટકોરો મારીને આવું, અને જુઓ કે તેના મસ્તકમાં કેવી આગ ધમધમે છે. પરીક્ષા તો તેને લઈશ જ.' કહીને તે ભગવાન પાસે આવ્યો.
- તે સમયે ભ. મહાવીર ત્રણત્રણ રાતથી નિજાંજો અઠૂ કરી નિજાંજો પરમાણુપુંજ ઉપર અનિમેષ નયને ધ્યાન

જે ભગવાને શંકરોશિન નામ અને નંગમ કે શૂરપાદિ
વક્ત્ર સામે પણ પ્રમાણુ' કોચન કાળમાં તે મહાવીરના અનુ-
યાયી એક માઠી કે પાટ ઉપર બેસાડી મેલાવી મુઠાવી રતેકમ
આપડે નથી કરી શકતા ।

જે ભગવાને હેડતા નાસ મુખી ચોળ પ્રદરની દેશનામાં
વિશ્વામાતાનું વક્ત્ર રેડ્યું અને સગત નિશ્ચયશીલતાનું રક્ષ્ય
ખુલ્લું કર્યું તેના અનુયાયીઓ માઠીનાકિયે પેટ પંપળતા
મંધિયાર ખાળોશિયા જેવા બની ગયા અને વહેતા ઝરણાનું
રક્ષ્ય ખોદી દીધું.

જે ભગવાન મહાવીરે ચૌક રાજકોકના સર્વ જીવરાશિને
છાતીસરસા ચાંપી ત્રિસટતાનું આલિંગન અને સુંબત આપ્યું
તેના અનુયાયી ધર્મને પંથ અને સંપ્રદાયમાં કેમ ફેરવી
રહ્યા છે ?

મહાવીરનો જન્મદિન અંતર્નિરીક્ષણનો છે. કડવું પણ
સહ્ય આપણું આધ્યાત્મિક મગરણ બની શકે.

હાસ્યથી સહન કરે છે, જે સંગમના કાળચક્રને માથા ઉપર
ઝીલી શકે છે, મધરાતની સૂમસામ ભયાનકતામાં શૂલપાણિ
યક્ષનું અદૃશ્ય વેરાન ખંડેર વચ્ચે આસાનીથી ઝીલી શકે
છે, ઘોર કટ્ટર શત્રુને પણ પોતાની ગાદીનો આધ્યાત્મિક વારસ
દાર બનાવે છે, પડેલાને પીઠ ઉપર ઉઠાડી દે છે, જે ભાંગી
ગયેલાને એમના ચુંગનથી ગુરુત્વ દાન કરે છે, જે વિશ્વના
આધ્યાત્મિક ઉત્થાનચક્રને એમની ટચલી આંગળી ઉપર ગાંઠે
માન રાખે છે, જે પડેલાને ઘેરણા આપે છે, થાકેલાને પણ ઘેરણા
આપે છે, સૂતેલાને જગાડે છે, જાગેલાને ચલાવે છે અને ચાલ
તાને પહોંચાડે છે એવા મહાવીરનું વીરત્વ આપણા વહેંચિયા
ડીંગુછચોની દુનિયા શું સમજશે? આપણું વીરત્વ તો
બીજાના બીસામાંથી પાકીટ ચારવામાં છે, બીજાના પરાજયમાં
આપણે વિજય શોધવામાં છે, બીજાની ગરીબાઈમાં આપણે
શ્રીમંતાઈ જોવામાં છે. આપણે સમજતા નથી કે રાજ્ય મેળવવા
ત્યાગ અને ગલિદાન જોઈએ. એમાં ખરું વીરત્વ છે આપણે
તો આરામખુરશી ઉપર પગ નીચે બેસીને ગુદ્ધમેદાનની વાતો
કરવી છે. બિછાનું છોડવું ગમતું નથી. ઘરના આંગણમાં
કપાઈ જવું છે. ટાકથી ફૂંડવાઈને સિસકારા બોલાવવા છે અને
વાતો સચવા બીમારની કરવી છે. આવા કાયરને મહાવીર
મહાવીરત્વ ક્યાંથી સમજશે?

મહાવીરનું મહાવીરત્વ તો એ સમજશે જે માથા પર
નાની નવાનક ડંડીમાં પણ દુષ્ક્રાંત વેડીને શીતળ પાણીનો કં
ત્રાહન કરશે, જે પગના અંગૂઠાથી મેરુ પર્વત કંપાવવાની શક્તિ
રાખવા છતાં લોખંડની રાસ માથા ઉપર કમળપૂજા ને
ઝીલવા પૈયાર છે. આજવાના બોલો માપતોડને મૂકી ક્યું ને

અમાણ બગવાન મહાવીર

આ પાણું ગ્રામરની સડક ઉપર આલીંગી બીચો અને બગવાન મહાવીર ગુરુગૃહનગો ઉપર આવતા હતા, તે કાંઈ તેઓનું વિશિષ્ટત્વ નથી, તેમનું વિશિષ્ટત્વ એ હતું કે તેઓ છતના હતા-મનને છતનાર હતા, સંસારને છતનાર હતા, સ્થાનક અને પરમાણુને છતનાર હતા. આ છતનારની ધાતુ જ ગુ બતતની હતી. બીજાઓ જે પરિસ્થિતિથી ફફડી કેડે, સગદા જાય, ઘૂંઘાઈ જાય તે પરિસ્થિતિને બ. મહાવીર હથેલીમાં લે છે તે પરિસ્થિતિની રૂપરંગરેખાનું સૌહ્ય માણે છે. અને નિમ્નનંદ પ્રચુર મસ્તીમાં તે પરિસ્થિતિનું વિસર્જન કરે છે. બ. મહાવી કહ્યું કે મહાવીર બનવાની પહેલી શરત છે પરિસ્થિતિનો સામો કે ફરિયાદ નહીં પણ તેનો શાંત સ્વીકાર. આ શાંત સ્વીકાર

પ્રગટ થતું તે શ્રી આચારાંગસૂત્રના આ 'આયર્ષ' સમજી
સમજાય છે

આજે બ્યાનમાં પ્રવેશવાનો આપણો અધિકાર આટલો
નથી. ક્ષપકચેલીમાં અધ્યવસાયની એ શાંત આગ પ્રગટે છે,
જેમાં ઠહેવાય છે કે સમગ્ર જીવરાશિનાં સર્વ પાપકળો હોમ-
વામાં આવે તો બસ્મીભૂત થઈ જાય. આવી સવિશુદ્ધ અધ્યવ-
સાયની આગ પ્રગટાવવી તે માત્ર ત્રજઞપમિનાદ્વાય સંઘપત્ત
જેવા વિશિષ્ટ હાડકાના બંધ માટે જ શક્ય છે. કિંચિદ્વા-
સંઘયજીવાળા હાડકાબંધના માનવીને તો વાતવાતમાં બગાડાં
આવે, આંખ ઘેરાય અને શરીર પાછું પડે. શક્તિ વિના સર્જન
નથી. સર્જનના આનંદની ઊછળતી ઊંચાઈમાંથી જ સત્ય પ્રગટશે.
શક્તિ, સર્જન અને સત્યનો આ ત્રૈલોક્યકંઠમ ભ. મહાવીરના
જીવનમાં દેખાય છે. ભ. મહાવીરના જીવનનો સૌથી મહત્વનો
ભાર શક્તિ ઉપર છે. શક્તિના સંચય વિના મહાવીર વગેરે
પ્રગટે નહીં. મહાવીરત્વ પ્રગટાવ્યા વિના અહિંસા-તપસંચયમ
સર્જન નહીં થાય. સર્જનની મસ્તી વિના સત્યની ભાળ નહીં
મળે.

શુદ્ધધ્યાનમાં એટલો તો યાક લાગે છે કે સ્વયંભૂરમણ
સમુદ્રનો અધરાજલોક પ્રમાણુ વિસ્તાર ભુજમળથી તરવામાં
યાક લાગે. આટલી શક્તિના પ્રચંડ સ્ફોટથી આત્મતેજનું
સર્જન થાય છે અને સ્વતંત્ર સત્ય સમજાય છે સ્વચ્છંદી
ઈંદ્રિયોની વિવયલોપતા અને કપાયોની ઉચ્ચતામાં જીવનશક્તિનો
અર્થ મેળવ કરતા પ્રતિદ્રોહીઓ પાસે શક્તિહીનતા સિવાય
બીજું રહે પણ શું? માયું પડવાનો અને છાતી ફૂટવાનો
વિસ્રમ જ પડી આવે ને? નાપમાત્રમ ગતદીનેન લખ્યતે! આ

-ମାଗଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵାସୀୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ତାହାକୁ ଯେ
 ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ -ମାଗଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵାସୀୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
 ମାଗଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵାସୀୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
 -ମାଗଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵାସୀୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
 ମାଗଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵାସୀୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
 ମାଗଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵାସୀୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ
 ମାଗଣ୍ଡା, ବିଶ୍ଵାସୀୟ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ମଧ୍ୟରେ

[illegible]

১০ ১১ ১২ ১৩ ১৪ ১৫ ১৬ ১৭ ১৮ ১৯ ২০ ২১ ২২ ২৩ ২৪ ২৫ ২৬ ২৭ ২৮ ২৯ ৩০ ৩১ ৩২ ৩৩ ৩৪ ৩৫ ৩৬ ৩৭ ৩৮ ৩৯ ৪০ ৪১ ৪২ ৪৩ ৪৪ ৪৫ ৪৬ ৪৭ ৪৮ ৪৯ ৫০ ৫১ ৫২ ৫৩ ৫৪ ৫৫ ৫৬ ৫৭ ৫৮ ৫৯ ৬০ ৬১ ৬২ ৬৩ ৬৪ ৬৫ ৬৬ ৬৭ ৬৮ ৬৯ ৭০ ৭১ ৭২ ৭৩ ৭৪ ৭৫ ৭৬ ৭৭ ৭৮ ৭৯ ৮০ ৮১ ৮২ ৮৩ ৮৪ ৮৫ ৮৬ ৮৭ ৮৮ ৮৯ ৯০ ৯১ ৯২ ৯৩ ৯৪ ৯৫ ৯৬ ৯৭ ৯৮ ৯৯ ১০০

[illegible]

ન જમાને છે. મેળા; તે મને" છે. સમાજ વચ્ચે ને નકરે
ચાક ને પંગે. જેને શુદ્ધ નેતનવત્ત સાથે સ્વદીક્ષા નાખી
નેને એકાંત જ નેહ્યો.

આજે આપણા જીવનમાં એકાંત નહિ, એકલાવાયાપડું
છે, પણ ને નિર્ગળતાનું, ડોલરતા પ્રકારનું મિત્રો, સ્નેહી,
મગાં-સંબંધી, ગ્રમાજ વગેરેમાં ક્યાંય હૃદય-હૃદયનો મિલ્લ
નથી. દુનિમ સંબંધોના કંબી મૂકાણા પર આપણા સર્વ સંબંધો
આજે સ્થાયી છે. પરિણામે કોઈ કોઈના હૃદયમાં પ્રવેશતું નથી.
એક જ કુટુંબ, એક જ ઘર, એક જ માંડાદંડો કે એક જ મામ
ને રાષ્ટ્ર છતાં સૌ એકબીજાથી સેંકડો માઉન્ટુદા પડી ગયા હોય
તેમ લાગે છે. જાણે કે કોઈ કોઈને સહાનુભૂતિ ને પ્રેમથી
સાંભળતું નથી, કોઈ કોઈને ઉમળકાથી આવકારતું નથી, ભેટતું
નથી; કોઈ કોઈને નિઃસ્વાયંપણે ચાહી શકતું નથી. સૌ ખસો
પકડે છે-એકબીજાના ખમા પર ચડીને સ્વાયંની મટકી ફોડવા
માટે. આપણે નીતિશાસ્ત્ર, તત્ત્વજ્ઞાન ને ધર્મના ગમે
તેટલા પ્રખર હિમાયતીઓ હોઈએ છતાં એકબીજાના હૃદયની
નજીક આપણે આવતા નથી, આવવા માગતા નથી. એક વિરાટ
ગુપ્ત પોલાણ આપણા જીવનમાં આવી ગયું છે. સ્વાયં, કપટ,
ધૃત્તિ પર રચિત દ્વંત્રીમ સંબંધોએ જાંઘર સમારો, સરઘસો,
મેળાવડા ને ઉત્સવો વધાર્યા છે છતાં દરેકનું હૃદય એક ગુપ્ત
કરુણ એકાંત અનુભવી રહ્યું છે જાણે કે કોઈ કોઈની પાસે જઈ
શકતું નથી, મૈત્રીપ્રમોદની પ્રકાશરેખા પ્રજ્વાળી શકતું નથી.
આપણું આ એકાંત નિર્ગળતાનું એકાંત છે.

બ. મહાવીરનું એકાંત સિંહ ને ગરુડના વીરત્વભયુ
એકાંત હતું. પ્રત્યેક મહાનત્તા જનસમૂહથી વિખૂટી પડી જાય
છે એ એક નિયમ છે. જગવાનમાં મહાનતા તો હતી જ. તેઓ

વિચારેને પણ જલિન પાસે જાય ત્યાં જાણી મીનને
આપણા આગ્રહને સાંનિધ્ય પામી સારીને ? જે નિર્ભય
આપણે આપણું પાપનું રાજાને કહી દીધું, આપણા પાપને
અનુભવીને મોક્ષ મળે તેમ મોક્ષની સારીને.

જે એકાંતમાં આપણા નજીક જાય માટે પણ આવ
મુક્તકુમાર જેમ રહી પડીએ; જે એકાંતમાં વસત ને સનાકુમાર
જેમ આપણા પરા સૌંદર્ય પ્રત્યે નિરાત થઈએ, જે એકાંતમાં
ચિદચિંતાના પરમપદે સદા માધુર્ય પરસાવ્યું છે, તે એકાંત
આપણે મેળવવું જ રહ્યું. દુઃખમાં મેળવના શિંગડા જેવા એકાંત
આપણે થવું રહ્યું નો જ સાધના શક્ય છે.

આવું એકાંત લેવા શરૂર ને ગામડા છેડીને જંગલોમાં
જઈ વસવાની જરૂર નથી; આવું એકાંત વેપારી પેઢી પર આવ
તોલ નક્કી કરતાં કે શયનખંડમાં પત્ની સાથે સૂતાં પણ આવ
ભવવું બેઠએ. એ તો મોટી સિદ્ધિ કહેવાય. પણ આપણે
ભૂલીએ કે શરૂઆત હમેશાં નાની હોય છે; અંત વિરાટ હો
છે. Beginning is always small.

તો એવા મેળવના શિંગડા જેવું જા. મહાવીરનું એકા
પણ આવે ક્યાંય ? સામાયિકમાથી ! સામાયિક એક ના
આધ્યાત્મિક પ્રયોગ છે. જાંધ બારણાની પ્રયોગશાળામાં જે
એક મહાન વિજ્ઞાની દેશકાળ ભૂલીને પોતાની શોધ પાર પ
છે તેમ સામાયિક લેનાર સ્થૂલ જીવનની ઘટમાળા પ્રત્યે જા
બારણાં જાંધ કરી, શુદ્ધ ચેતનતત્ત્વનો એક જ સંબંધ ચ
રાખી સર્વ પ્રકારના સર્વ સંબંધો કુપ્ત કરે છે અને
એવું અદ્ભુત અનુપમ અગાધ એકાંત રચે છે, જે
બ્રહ્માંડ, જીવ અને શિવ પ્રત્યે નવાં નવાં સજીવ સંવેદન

હે દેવેન્દ્ર ! સ્વર્ગનો ઇન્દ્ર આપના ચરણના અ
 મસ્તક લગાડે છે અને અગ્નિમય કૂંડાડો મારતો ચંડકો
 તે જ અંગૂઠો ઝેરી ડંખ મારે છે. છતાં ઇન્દ્ર શું કે ચંડકો
 શું, બંને આપને સમાન જ છે. ન ઇન્દ્ર પ્રત્યે રાગ છે ન
 વિષ ઝેરી નાગ પ્રત્યે દ્વેષ ! આપની આ સમાન દૃષ્ટિ જેને
 છે તેણે વિશ્વ જોયું છે, જાણ્યું છે અને જીત્યું છે. વિશ્વની
 સર્વ વિચિત્રતાઓ કમના ઔઠયિક લાવળી કસમત છે.
 પરમ તત્ત્વજ્ઞાન આપી જવ્ય શુભોને 'માર્ગ'નું જ્ઞાન ક
 દેવાધિદેવ મહાવીરને નમસ્કાર.

નથી નામસા અપવિત્રતા પાપોનો અવસા નર નામથી
પુરુષોત્તમના ચરણપદોની જ નામકીર્તિ થયે

હે છત્રચામળી દેવાધિદેવ! અમે આપનું સર્વ કંઈએ
છોએ કારણ અમે અનાથ છોએ, અમે આપ નર' અનાથના નાથ
એ. કારણ અમારી એ અવળ પાતળ છે કે આપના નિમિત્તે
જોડના એક કળ્પકિરણને પડીને અમે જોતજોત પડેલી જઈએ.

હે અનંતલીંગમન! અસંદેહ! અમે આપનું સર્વ
લઈએ છીએ, એ આશાથી નહિ કે અમારે કંઈ પડી કેમ કે સર્વાનું
જ ન રહે; પણ એ અનિત્યતાથી કે આપના ચરણપદોના
આપદાદથી અમારામાં જે નિમંત્ર વીરતા જાગી છે તેના લટે અમે
સંસારને પડકાર ફેંકી શકીએ.

હે તારણદાર! દેવાધિદેવ! અમે આપનું સર્વ કંઈએ,
કારણ જ્યારે જ્યારે આપની છત્રછાયામાં અમે પ્રવેશ પામીએ
ત્યારે દુઃખ દુઃખ નથી રહેતું, સુખ સુખ નથી રહેતું; રહે છે
કેવળ આનંદ!

અણશણાકિ ૧૨ તપો, દામાકિ ૧૦ યનિપર્ગો, સામાયિકાકિ ૫ ચારિત્રો, ૨૨ પરિપર્ક-ન્ય આકિ રાંવર-નિર્ગરા તત્ત્વોનું જ્ઞાન કરાવ્યું. આ માગદર્શન વિના આખી દુનિયા એક સાતમી નરક જ હોત, કીચડ જ હોત; કોદામણ અને રિજામણ જ હોત! દુર્ગંધ અને દુર્માન્ય જ હોત. કૂચો રંગીન ન હોત, પ્રભાત સોનેરી ન હોત, અને બાળક પ્રકુલિલ ન હોત. રહેન કેવળ પુણ્યહીન દુનિયાના પાપી માનવો, જે એકબીજાને બચકો ભરત અને ફેલી ખાત.

આપણા જીવનનો જે કોઈ પણ હેતુ હોય તે તે એ જ કે તે પરમાત્માની સર્વ સમર્થ કરુણાનો અનુભવ કરીએ. આપણા જીવનમાં કરુણા કાર્ય કરતી થાય તે માટે આપણે બાબુએ ખસી જઈએ. વિજ્ઞાન આજે ગુરુત્વાકર્ષણ, લોહચુંગકત્વ અને વિદ્યુતચક્રિત એ પ્રકૃતિનાં ત્રણ મહાબળોની ભાષામાં સર્વ સ્થૂળ પ્રસંગોનું અર્થઘટન કરે છે. પણ યોગ વિજ્ઞાન કહે છે કે વિશ્વનાં સર્વ પરિબળોના મૂળમાં આ કરુણા જ વહી રહી છે. એ કરુણા ખસેડી લો અને વિશ્વનું જોખું કકડમૂસ થઈ જશે.

પરમાત્માની એ કરુણાનું પ્રથમ કાર્ય આપણને નિર્ભય કરવાનું છે. આથી જ શકંસ્તવમાં પહેલું વિશેષણ અભય દયાભુમ (અભયને આપનારા) નું જ કહ્યું છે. અભયદાન પછી જ માર્ગદાન (મગ્ગદયાણુ), શરણુદાન (શરણુદયાણુ) યોધદાન (યોધિદયાણુ) વગેરે છે.

આજે જ્યારે સર્વત્ર ભયનો એક કરુણા કાંડ સર્જાઈ રહ્યો છે ત્યારે નિર્ભય ચિત્તની કેટલી જરૂર છે! સર્વ ભયોથી છૂટવા માટે જ ધર્મની રચના છે. માત્ર નિર્ભય ચિત્ત જ પરમાત્માનું અર્થ અને સૌન્દર્ય સમજી શકે છે, ઝીલી શકે છે, પૂણું ચેતનાનો આંતરવૈભવ ખોલી શકે છે. પરમાત્માની નિષ્કારણ અને

As 1872 1873 1874 1875 1876 1877 1878 1879 1880 1881 1882 1883 1884 1885 1886 1887 1888 1889 1890 1891 1892 1893 1894 1895 1896 1897 1898 1899 1900 1901 1902 1903 1904 1905 1906 1907 1908 1909 1910 1911 1912 1913 1914 1915 1916 1917 1918 1919 1920 1921 1922 1923 1924 1925 1926 1927 1928 1929 1930 1931 1932 1933 1934 1935 1936 1937 1938 1939 1940 1941 1942 1943 1944 1945 1946 1947 1948 1949 1950 1951 1952 1953 1954 1955 1956 1957 1958 1959 1960 1961 1962 1963 1964 1965 1966 1967 1968 1969 1970 1971 1972 1973 1974 1975 1976 1977 1978 1979 1980 1981 1982 1983 1984 1985 1986 1987 1988 1989 1990 1991 1992 1993 1994 1995 1996 1997 1998 1999 2000 2001 2002 2003 2004 2005 2006 2007 2008 2009 2010 2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020 2021 2022 2023 2024 2025 2026 2027 2028 2029 2030 2031 2032 2033 2034 2035 2036 2037 2038 2039 2040 2041 2042 2043 2044 2045 2046 2047 2048 2049 2050 2051 2052 2053 2054 2055 2056 2057 2058 2059 2060 2061 2062 2063 2064 2065 2066 2067 2068 2069 2070 2071 2072 2073 2074 2075 2076 2077 2078 2079 2080 2081 2082 2083 2084 2085 2086 2087 2088 2089 2090 2091 2092 2093 2094 2095 2096 2097 2098 2099 2100 2101 2102 2103 2104 2105 2106 2107 2108 2109 2110 2111 2112 2113 2114 2115 2116 2117 2118 2119 2120 2121 2122 2123 2124 2125 2126 2127 2128 2129 2130 2131 2132 2133 2134 2135 2136 2137 2138 2139 2140 2141 2142 2143 2144 2145 2146 2147 2148 2149 2150 2151 2152 2153 2154 2155 2156 2157 2158 2159 2160 2161 2162 2163 2164 2165 2166 2167 2168 2169 2170 2171 2172 2173 2174 2175 2176 2177 2178 2179 2180 2181 2182 2183 2184 2185 2186 2187 2188 2189 2190 2191 2192 2193 2194 2195 2196 2197 2198 2199 2200 2201 2202 2203 2204 2205 2206 2207 2208 2209 2210 2211 2212 2213 2214 2215 2216 2217 2218 2219 2220 2221 2222 2223 2224 2225 2226 2227 2228 2229 2230 2231 2232 2233 2234 2235 2236 2237 2238 2239 2240 2241 2242 2243 2244 2245 2246 2247 2248 2249 2250 2251 2252 2253 2254 2255 2256 2257 2258 2259 2260 2261 2262 2263 2264 2265 2266 2267 2268 2269 2270 2271 2272 2273 2274 2275 2276 2277 2278 2279 2280 2281 2282 2283 2284 2285 2286 2287 2288 2289 2290 2291 2292 2293 2294 2295 2296 2297 2298 2299 2300 2301 2302 2303 2304 2305 2306 2307 2308 2309 2310 2311 2312 2313 2314 2315 2316 2317 2318 2319 2320 2321 2322 2323 2324 2325 2326 2327 2328 2329 2330 2331 2332 2333 2334 2335 2336 2337 2338 2339 2340 2341 2342 2343 2344 2345 2346 2347 2348 2349 2350 2351 2352 2353 2354 2355 2356 2357 2358 2359 2360 2361 2362 2363 2364 2365 2366 2367 2368 2369 2370 2371 2372 2373 2374 2375 2376 2377 2378 2379 2380 2381 2382 2383 2384 2385 2386 2387 2388 2389 2390 2391 2392 2393 2394 2395 2396 2397 2398 2399 2400 2401 2402 2403 2404 2405 2406 2407 2408 2409 2410 2411 2412 2413 2414 2415 2416 2417 2418 2419 2420 2421 2422 2423 2424 2425 2426 2427 2428 2429 2430 2431 2432 2433 2434 2435 2436 2437 2438 2439 2440 2441 2442 2443 2444 2445 2446 2447 2448 2449 2450 2451 2452 2453 2454 2455 2456 2457 2458 2459 2460 2461 2462 2463 2464 2465 2466 2467 2468 2469 2470 2471 2472 2473 2474 2475 2476 2477 2478 2479 2480 2481 2482 2483 2484 2485 2486 2487 2488 2489 2490 2491 2492 2493 2494 2495 2496 2497 2498 2499 2500 2501 2502 2503 2504 2505 2506 2507 2508 2509 2510 2511 2512 2513 2514 2515 2516 2517 2518 2519 2520 2521 2522 2523 2524 2525 2526 2527 2528 2529 2530 2531 2532 2533 2534 2535 2536 2537 2538 2539 2540 2541 2542 2543 2544 2545 2546 2547 2548 2549 2550 2551 2552 2553 2554 2555 2556 2557 2558 2559 2560 2561 2562 2563 2564 2565 2566 2567 2568 2569 2570 2571 2572 2573 2574 2575 2576 2577 2578 2579 2580 2581 2582 2583 2584 2585 2586 2587 2588 2589 2590 2591 2592 2593 2594 2595 2596 2597 2598 2599 2600 2601 2602 2603 2604 2605 2606 2607 2608 2609 2610 2611 2612 2613 2614 2615 2616 2617 2618 2619 2620 2621 2622 2623 2624 2625 2626 2627 2628 2629 2630 2631 2632 2633 2634 2635 2636 2637 2638 2639 2640 2641 2642 2643 2644 2645 2646 2647 2648 2649 2650 2651 2652 2653 2654 2655 2656 2657 2658 2659 2660 2661 2662 2663 2664 2665 2666 2667 2668 2669 2670 2671 2672 2673 2674 2675 2676 2677 2678 2679 2680 2681 2682 2683 2684 2685 2686 2687 2688 2689 26

Am 1879. 1879. 1879. 1879. 1879. 1879. 1879. 1879. 1879. 1879.

1. The first part of the document is a letter from the President of the United States to the Congress, dated January 1, 1861. It is a copy of the original letter, and is signed by Abraham Lincoln.

1. Central point (Central point) - the point
 2. Foundational point (Foundational point) - the point
 3. Point of view (Point of view) - the point
 4. Point of view (Point of view) - the point
 5. Point of view (Point of view) - the point
 6. Point of view (Point of view) - the point
 7. Point of view (Point of view) - the point
 8. Point of view (Point of view) - the point
 9. Point of view (Point of view) - the point
 10. Point of view (Point of view) - the point

[illegible]

જયમુક્ત ધરો અને પ્રીતસગાઇ વધુ કંઠ યશે ઉપાધ્યાય
 યશે. વિનયજી કહે છે તેમ 'દોય રીઝાણનો ઉપાય સામું કાન
 બુચે રે.' પરમાત્મા જે સામું જુએ, તેની તજ્જર જે આપણી
 ઉપર પડે, તેની કરુણા સંપાદન થાય તો વ્યક્તિ અને વિશ્વ
 બધું જ રિઝાઈ જાય.

પરમાત્માને મારી પ્રાર્થના છે કે તેની કરુણા તમારી
 શ્વાસોશ્વાસ વર્ગાણાના પ્રત્યેક પરમાણુને હર્યોન્મત્ત કરે. તમારું
 પ્રત્યેક શક્તિખિન્દુ તેના કરુણાકિરણનું વાહક બને. તમારું
 પ્રત્યેક નાડીસ્પંદન અને દૃઢ્ય-ધબકાર તેની કરુણાનો જ સંગીત-
 મય પડઘો બને.

વિદ્યાના કીડા સાધના શું કરી શકશે? સમાજમાંથી વ્યક્તિએ બુદ્ધ થવું પડશે. આજે સમાજ વ્યક્તિને દોરી રહ્યો છે. ખરું પૂછે તો વ્યક્તિએ સમાજને દોરવાનો છે.

સિંહ અને ગરુડ થવું પડશે. ઘેરાં-ખકરાંના ટોળામાંથી બુદ્ધ થવું પડશે. ટોળામાં છે ધામધૂમની ધમાચકડી! વ્યક્તિમાં છે એકાંત અને નૌન, ગુપ્ત સાધના અને મસ્તી. જીવનની સમગ્ર તાકાત રેડીને વ્યક્તિ સાધના કરે છે ત્યારે તેનો પુરુષાર્થ 'પ્રયંડ'નું વિશેષણ પામે છે.

સાધના એટલે હેતુ, યોજના અને ગતિ. હેતુ પસંદ કરો. હેતુ પ્રાપ્ત કરવા યોજના ઘટોં. યોજના પ્રમાણે સક્રિય ગતિ શરૂ કરો. ધ્યેય જેટલું વધુ મહાન તેટલું વધુ મૂલ્ય ચૂકવો- 'pay the price'—'મૂલ્ય ચૂકવો.' નિસર્ગનો આ જ સર્વાંગ્ય આદેશ છે.

નિસર્ગનું મહાસત્ય ઉધાર કે ચોરીને મળતું નથી, તે તો મૂલ્ય ચૂકવીને ખરીદવું પડે છે. માત્ર પસીનો જ નહિ, આપણાં આંસુ અને લોહી સીંચીને ઉગાડવું પડે છે.

મહાન વૈજ્ઞાનિક એડિસને ઇલેક્ટ્રિક બલ્બ શોધ્યો. તેમાંની માત્રા-ફિલામેન્ટ-શોધવા. ખત્રીસ હુન્નર પ્રયોગો કર્યા હતા! પોલાદી ધાતુથી માંડીને ખમોના ખાખ્ખુના હુન્નરો ફિલામેન્ટ તેણે બનાવ્યા હતા. મેડમ ક્યુરીનું જીવનચરિત્ર પણ પ્રયંડ પુરુષાર્થની પ્રેરણા આપે છે. ચાર ચાર વર્ષ સુધી હુન્નરો ટન આવન' ચોર ઉઠાળી રેડિયમ શોધવા પ્રયત્નો કર્યા. તેની પ્રયોગ-શાળા હતી ઢોરોનો તળેડો, જ્યાં તૂટેલું છાપરું પણ વર્ષા સામે રક્ષણ નહોતું આપતું. માંદા પતિની સારવાર માટે પૈસા નહોતા તો છાપરું ક્યાં સરખું કરાવે! આવી અસહ્ય ગરીબી વચ્ચે સતત પ્રયોગો કરી અડધો ડેસીગ્રામ રેડિયમ (વદાણાથી અડધા

આનંદ અને કેવળ આનંદ.

મગવાન મહાવીરનું સોળી પ્રાચીન ગાંધારી ગ્રંથોમાં સૂત્રમાં છે. હિંદુ પત્નીની તેમની સાથે ગાર વાંની સાધનાનું તેમાં જે વર્ણન છે તે આ પ્રગટ પુરુષોની પસંદગી આપણે આપે છે. તેમાં લખ્યું છે કે 'ગાર ગાર વાં મગવાન પત્ની વાળી બેઠા પણ નથી. પાંખણ પર બાંહેડા બળના યર પણ આ વર્ષમાં ભગવાને લૂછ્યા નથી. ગાર ગાર વાં ફેલાયેલા ગાં રાખ્યા છે. શરીર ખજવાલું પણ નથી. ગાર વાંની એક પ્રકાર નીંદ આવી ગઈ તો સ્વપ્નમાં પણ મેરુપાવંત ઉપર સૂ બિગતો બુઝે છે. ત્યાં પણ કેવળ જ્ઞાનનું ક્ષેત્ર છતવાની વાત છે.

ગાર ગાર વાં આ ચરમ તીર્થપતિએ નિદ્રા-આહુ છોડ્યા, સ્વપ્ન-સંજાંધી છોડ્યા, રાજપાટ અને રમણી છો. માત્ર ધ્યાનમાં સતત જોવાયેલા રહ્યા. વીરનું આ વીરત્વ સાધનું વસ્તુ છે તેનો પ્રત્યક્ષ પરિચય કરાવે છે.

આપણે પણ બ. મહાવીરના વંશવારસ છીએ, પ કાળી ચૌદસે સ્મશાનમાં જઈએ તો પાછા આવી કોલનવોટર પોતું મૂકવું પડે છે અને ચાર દાદરા ચઢવા લિફ્ટ જોડે પછી વાતો બલે ચૌદ રાજલોકની ટોચે જવાની કરતા હોઈ ને! કથીરમાંથી વીર અને વીરમાંથી મહાવીર બનવાનો એક જ ઉપાય છે-‘ધ્યેયલક્ષી પ્રચંડ પુરુષાય.’

પ્રિય પથિક! સાધનાનું આ સ્વરૂપ સમજ્યા પા કશુંકે નહું તમને સૂઝશે, જે તમારા જીવન ઉપરનું આજસ ચ જડતાનું આવરણ છેદી નાખશે.

ભગવાન મહાવીરે કહ્યું કે હુઃખથી બચ ન પામો, સુખ લોભાઓ નહિ.

Ich bin nicht gekommen, um die Welt zu
verbessern, sondern um sie zu zerstören.
Die Welt ist ein Haus, das in Flammen steht.
Ich bin gekommen, um das Feuer zu löschen.
Ich bin gekommen, um die Welt zu zerstören.
Ich bin gekommen, um die Welt zu zerstören.
Ich bin gekommen, um die Welt zu zerstören.
Ich bin gekommen, um die Welt zu zerstören.

Ich bin gekommen, um die Welt zu zerstören.
Ich bin gekommen, um die Welt zu zerstören.

સુખદુઃખની પેલી પાર છે આનંદ-નિબનંદની મસ્તી !
એ શાંત મસ્તી જ તૃપ્તિ છે.

આપણને જોઈએ છે આ તૃપ્તિનું તત્ત્વજ્ઞાન અને તૃપ્તિનો
પ્રયોગ-જીવનનું આ જ ખીણું નામ છે. અન્ય સર્વ શંક છે
મૃત્યુ.

સ્વરૂપ-દર્શન અને સ્વરૂપ-સ્થિરતા એ તૃપ્તિને પ્રવાહિત
કરતા બે સિંહદ્વાર છે.

જીવન એક એવું માનસિક યંત્ર છે જે સુખદુઃખનું
સંવેદન જગાડે છે. સુખદુઃખથી પર, લાભહાનિથી પર, પ્રિય-
અપ્રિયથી પર, જ્ઞાન-અજ્ઞાનથી પર, સ્થળકાળથી પર, સર્વ
દ્વંદ્વોથી પર આત્મમસ્તીની ભરપૂર છે સ્વસંવેદન !

તૃપ્તિ તે આપું સ્વસંવેદન છે.

પ્રજ્ઞા તે આવા સ્વસંવેદનને અંતરમાં ઝીલવાની
પરિપક્વતા છે.

સંજ્ઞા તે પ્રજ્ઞાનો સામો છેડો છે. પ્રજ્ઞાની પરિપક્વતાનો
નજીવો અંકુર ફૂટવાની શક્યતા પણ ત્યાં દૂર હડસેલાઈ ગઈ છે.

સ્વસંવેદન કયાંથી મળશે ? સ્વરૂપ-સ્થિરતામાંથી.

સ્વરૂપ સ્થિરતા કયાંથી મળશે ? સ્વરૂપ-દર્શનમાંથી.

સ્વરૂપ-દર્શન કયાંથી મળશે ? સાચી સમજણમાંથી.

સાચી સમજણ કયાંથી આવશે ? મૌલિક ચિંતનમાંથી.

મૌલિક ઊંડું ચિંતન કયાંથી મળશે ? એકાંત અને મૌનમાંથી.

એકાંત અને મૌન કયાંથી મળશે ? આત્મજોગની વેદનામાંથી.

એ જોગની વેદના કયાંથી મળશે ? પ્રકૃતિના નિર્દય પ્રહારરૂપ

મહાદુઃખમાંથી.

જે પ્રહાર આપણું ‘અહ’નું કોચનું-The shell of

તૃપ્તિનો પ્રયોગ છે.

સંત મન્સુરે શૂળી ઉપર ચઢતાં ચઢતાં જે ‘અહમ
અદ્લાસ્મિ’નો જયનાદ જગાડ્યો, તે જ શુદ્ધ સ્વસંવેદનની મસ્તી
હતી, તૃપ્તિનો અનુભવ હતો.

“આનંદધન એક વદન લાગત જોર ન લાખ કિશોર
મેરે ઘટ ગ્યાન બાનુ ભયે જોર” જ્ઞાનરતિનું સુસ્વાગત
કરતા આનંદધનજીના આ સ્વસંવેદનના માગતોલનું યં
આપણા વહેંતિયાઓની કૂટપટ્ટી ન જ હોઈ શકે!

તૃપ્તિ તે આ શુદ્ધ સ્વસંવેદન છે.

સંજ્ઞા [Instinct] પ્રજ્ઞા [Intuition] માંથી જેમ જે
જન્મશું તેમ આ તૃપ્તિમય સ્વસંવેદન પ્રગટતું જશે! આપો
અદ્વિતીય શાંતરસ જોઈ જોડા છીએ! પછી અતિન્દ્રીય તૃપ્તિ
ક્યાંથી થાય!

શાંત થાવ ! સ્થિર થાવ !! તૃપ્તિમય થાવ !!!

રને તેણે ચાળણી જેવું છિદ્રમય કરી નાખ્યું. ભગવાનના શરીર ઉપર તે દુષ્ટે પક્ષીઓનાં પાંજરાં ટીંગાડ્યાં, જેથી જંગમ પંખીઓની તીણી સાંચ ભગવાનને ફેડી ખાય!

છ મહિના ભગવાન જ્યાં જ્યાં બિદ્યા માટે ગયા ત્યાં આ દુષ્ટ સંગમે આહારને નિર્દોષ ન રહેવા લીધે અને ભગવાનને છ મહિના ઉપવાસી રહેવું પડ્યું. પૂણ્યોગીની શાંતપશ્વર્યા પર આ અધમ જીવે હિંસક આક્રમણ કર્યું. એક દેવશક્ય તેટલી સઘળી પ્રતિકૂળતાઓ ઉપજતવી. છેવટે ભગવાન મહાવીરના માત-પિતાનો વેશ લઈ સંયમ મૂકવા આજીજીઓ કરી અને આવા અનેક અનુકૂળ ઉપસર્ગો પણ કર્યાં. પણ સૌને મુક્ત કરનાર અને સૌને જિવાડનાર આ મહામેરુ શું સંગમ જેવા રૂના પૂમડા નીચે દબાઈ જાય ?

બધી ધમાકો પત્યા પછી સંગમ ભગવાન સામે સ્થિર નેત્રે જોઈ રહ્યો. ભગવાનના નિરંતર ક્ષમાવંત ચક્રુઓમાં આંસુ હતાં. દુષ્ટ અને અધમ માટે પણ એ દિવ્ય ચક્રુનાં પ્રેમાળ આવકાર હતાં ! માતૃસ્નેહની ઉખા હતી. ભગવાન પણ રડી પડ્યા ! કદાચ તેમની જિંદગીમાં પહેલી વાર અને છેલ્લી વાર.

શેનાં એ આંસુ હતાં ? ના, તમે કંઈ કહેતાં નહીં. મહેરબાની કરી તર્ક-વિતર્કના ચક્રરડામાં ભમતા નહીં. વીસમી સદીનો ચક્રોર માનવી એ જવાબ નહીં આપી શકે.

એ આંસુ હતાં સંગમ પરની કરુણાનાં ! વિશ્વમાતાના વહાલનાં એ બે આંસુ હતાં ! ભગવાનને યશું કે મારે લીધે આ સંગમ કેવો કડિન કમંબંધ કરી રહ્યો છે. એ કડિન કમંબંધ ભોગવતા સંગમને કેટલું દુઃખ થશે ? અને તેના દુઃખનું કારણ હું બન્યો ? હું સર્વદા સર્વની મુક્તિનું કારણ મહાવીર !

બા. મહાવીરના જીવનમાં
સદન કરો, શુદ્ધ બનો, સંતોષ બનો

ભગવાન શ્રી મહાવીરના જીવનમાં જે એક સૌથી
ધ્યાન જેણે યોગી બીના છે તે એ છે કે તેમને માત્ર સદન નથી
કર્યું પણ પ્રસન્નતાથી સદન કર્યું છે. સદન તો આપણે રૂં
કરીએ છીએ, પણ સામનો કરતાં કરતાં, પીડિત મને આપણે
સદન કરીએ છીએ. ભગવાને પરિસ્થિતિનો સામનો નથી કરી
જીવનના કુદરતી કંમમાં, નૈસર્ગિક નંદનમાં જે કંઈ આવડે
તેનો શાંત સ્વીકાર કર્યો છે. સામનો કરવો એટલું કર્મ
ગણિતને ન સમજવું તે છે. પ્રસન્નતાથી સ્વીકાર કરવો તે કુદરત
યોજનામાં સાચા આપવો તે છે.

ભગવાન શ્રી મહાવીરે આપણને સમન્તજ્યુ કે સહ
કરવાથી શુદ્ધિ મળે છે. ગમે તેવું દુઃખ હોય પણ દુઃખ

નથી, જે સદા તેની વિશુદ્ધ એકલતામાં વીંટળાયેલું, નિર્ભેજપણે અલિપ્ત રહે છે.

ભગવાન મહાવીરે કહ્યું: ચાલો, જીવન જેવું છે તેવું, તેનો શાંત સ્વીકાર કરીએ. સુખ-દુઃખને સહીએ; ભૂખ, તરસ, ટાક-તડકો, આક્રોશ, વધ-આ બધું જે કંઈ જીવનના કુદરતી ક્રમમાં આવે તેનો હસતાં હસતાં સ્વીકાર કરીએ અને કશો સામનો કે ફરિયાદ ન કરીએ.

ભગવાને આ સિદ્ધાંત ઉપદેશતાં પહેલાં બાર બાર વખતે તેનો સાક્ષાત્કાર કર્યો. તેઓ ધ્યાનમાં ગોઠોહાસને બેસતા અને કોઈક આવીને તેમને ધક્કો મારીને ગબડાવી દેતા. કોઈક ચોરો તેમના ખભા પર ચડીને નાચતા. કોઈક તેમને પાડોરી રાત્રીના જાસૂસ માનીને ખજૂરની સોટીથી ફટકારતા. તો કોઈક ગોવાળિયા વળી લોખંડની રાશ ફટકાવતા. કોઈક કોઈક તો તેઓ ધ્યાનસ્થ બિભા હોય ત્યારે બે પગ વચ્ચે ચૂલો સળગાવી તે પર તપેલી ચઢાવતા. છ છ મહિના તેમને ભિક્ષા ન મળી. જીવન જે કંઈ આવી પરિસ્થિતિ લાવ્યું, ભગવાને પ્રસન્નતાથી તેનો સ્વીકાર કર્યો-સામનો જરાય ન કર્યો.

કારણ ભગવાન શ્રીમહાવીર આપણને શીખવવા માગતા હતા કે દુઃખનું પણ મૂલ્ય છે. દુઃખ શાંતિ અને સમજપૂર્વક સહન કરશો તો જ શુદ્ધિ થશે, સાફસૂદી થશે; તો જ પરિપૂર્ણ બનશો.

ભગવાન શ્રી મહાવીરની બાર બાર વખતની ઘોર સાધના શીખવે છે કે સહન કરો, શુદ્ધ બનો, સંપૂર્ણ બનો.

મહાવીર : પૂર્ણતાનું પ્રતીક પ્રતીક : પ્રેરણા : પુરુષાર્થ

પુરુષાર્થના પ્રગટ્ય માટે પ્રેરણા જરૂરી છે. પ્રેરણાના પ્રગટ્ય માટે પ્રતીક-પ્રદર્શન જરૂરી છે. પૂર્ણતાનું પ્રતીક અસ્તિત્વે છે. પ્રતીક, પ્રેરણા ને પુરુષાર્થ એ માત્ર મનુષ્યનો જ કિમાવ વિશિષ્ટ અધિકાર છે.

પૂર્ણતાનું પ્રતીક અસ્તિત્વેતદેવ છે, ત્યાં સર્વ સદગુણો જોવાને પ્રગટ્યા છે, ત્યાં સર્વ દુર્ગુણો લય પામ્યા છે, ત્યાં મોક્ષના આત્મલિપ્ત હૃદયથી પૂર્ણ સમજાય પ્રગટ્યો છે અને તે જીવે પ્રત્યે પૂર્ણ માનવદુઃખ પ્રગટ્યું છે. સૌન્દર્ય અપૂરા-જામાં નથી, હવનની જાત્યતા અપૂરાપણામાં નથી. આપણે સૌ પૂર્ણ હીએ-ત્યાં સ્વત્વની સામસાગી જાગૃતિ અચ્છાદ્ય છે.

મ. મહાવીરનો પરમાણુવાદ

સા. મહાવીરનો પરમાણુવાદ રાગદ્રેષના સ્થા
તરફ લઈ જાય છે તે દર્શાવતું દષ્ટાંત :

૨૧ જાત દીધાંબાદુ ગામજહાર ફર્યા નીકળ્યા હતા.
સાથે તેમના મહામંત્રી અને અન્ય પરિવાર હતા.

ગામની જહાર ઊંડી ખાઈ હતી અને ખાઈમાં ગંડાં
પાણી સડતું હતું. એ પાણી એટલું બધું દુર્ગંધ ફેલાવતું હતું
કે રાત્રીએ તુરત જ નાક ઉપર ઉતરીય વચ્ચે ઝંકપું. રાત્રીએ
અતુકરણ સૌએ કયું. માત્ર મહામંત્રી શાંત અને સ્વસ્થ હતા
આ દુર્ગંધી પાણી પ્રત્યે માત્ર તેમને એકલાને જ સૂગ નહોતી

રાત્રીની મનોદશા જોઈને સૌ કોઈ જોડ્યા, 'ખરે જ
અહીંના લોકો આવા ગંદા પાણી પાસે કેમ રહી શકતાં હશે
માયું ફાટી જાય તેવી દુર્ગંધ આવે છે.'

ખધા જ ગંદા પાણીની બેકામ નિંદા કરવા માંડ્યા. બાણે કે તે પાણીએ હુગંધ ફેલાવી તેમના જીવનને અસહ્ય ત્રાસમાં ફેરવી નાખ્યું હતું; બાણે કે તે ગંભીર ગુનેગાર હતું.

રાજના એક ખુશામતિયાએ મહામંત્રી સુબુદ્ધિને ટકોર કરી, 'કેમ મંત્રી મહોદય, તમે જોન છો? આ પાણીની હુગંધ અને માલિન્ય તમારા નાક સુધી નથી પહોંચ્યું લાગતું? કે તમારું નાક બુકું છે?' સૌ ખડખડાટ હસી પડ્યા. એ ઘેરું નબ્બ હાસ્ય બાણે કે જીવનના ગંભીર ઉમદા તત્ત્વ સામે હતું. છાકટાઈ બીજું કરી પણ શું શકે?

રાજા દીર્ઘબાહુનું ધ્યાન મંત્રી તરફ ખેંચાયું. મંત્રીએ શા માટે નાક આડું વચ્ચે નથી રાખ્યું? શું મારાથી તે વધારે શાણામાં ખપવા માગે છે? રાજાએ દરકારથી પૂછ્યું: 'સુબુદ્ધિ, તમે આ ગુલાબનું અત્તર બહુ ગમતું લાગે છે. થોડુંક શીશીમાં ભરી લે! કપડાં ઉપર રોજ છાંટજો.' સૌ ખુશામતિયા હસી હસીને બેઠક વળી ગયા. એક ખુશામતિયા બોલ્યો: 'જૈન ધર્મમાં ગંદા પાણીને ગંદું ન કહેવાનું લખ્યું છે. અરે, આ તો સ્વાદિષ્ટ પીણું છે. ઘડેઘણ પીજો મંત્રીશ્રેય.' રાજા પણ કરદારથી ખંધું હસ્યો. રાજાના આ ખંધા હાસ્યનો શો અર્થ હોઈ શકે તે સુબુદ્ધિ સમજતો હતો. તે એ પણ સમજતો હતો કે અત્યારે જવાબ આપવાનો કશો અર્થ નથી. યોગ્ય સમયે યોગ્ય જવાબ આપવાનું તેણે નક્કી કર્યું.

મહામંત્રી સુબુદ્ધિએ ઘરે આવીને નક્કી કર્યું કે એ ખાઈના ગંદા પાણીને જ રાજા અને ખુશામતિયાઓ ઘડેઘણ પીને લહેજત માણે તેવું બનાવવું. સુબુદ્ધિ મંત્રી જૈન હતો. તે બણતો હતો કે પ્રત્યેક પદાર્થ તે પરમાણુની વિશિષ્ટ રચના છે. આ ગંદું પાણી પણ માત્ર પરમાણુની એક ચોક્કસ પ્રકારની

ધિરેવ

નાનાં બેકામ વખાણ કરવા માંડ્યાં.

રાજાની મનોદશા જોઈને પુશામતિયાઓ બોલ્યા: 'અફ
! અફભુત છે આ પીણું! શું સુગંધ છે! શું સ્વાદ છે!
, આ ક્યાંથી આવ્યું? કાણ લાવ્યું આ પીણું? જોને અહીં
ર કરો. અમે ખૂબ પુશા છીએ.' સૌ કલમલાટ કરતા હતા. માત્ર
ી સુખુદિ શાંત અને સ્વસ્થ હતા. રાજાની કરડી નજર અને
ધું હાસ્ય સુખુદિ તરફ વળ્યું. 'કેમ મંત્રીશ્વર! તમારું પેટ તો
ઈ બહુ ભાંડું લાગે છે. તમે મૌન કેમ છો? શું આ સ્વાદિષ્ટ
ણું તમને ગંદી ખાઈના પાણી જેવું લાગે છે કે તેનાં વખાણ
રી કરતા? સુખુદિ! જીવનમાં આટલી બધી તટસ્થ ગંભીરતા
ત્ર અકલ અરુનીઓ જ રાખે.'

સુખુદિ બોલ્યો: 'મહારાજા! અવિનય માટે માફ કરજો!
ણું હું કરું પણ શું? ગામખહારના ગંદા પાણીને હું નિંહું
ું? અને આ રત્નજડિત ખ્યાલામાં રહેલ લહેજતદાર પીણાને હું
ખાણું શું? કારણ તે ખેડ એક જ છે. પરમાણુઓ બદલાયા
થી, માત્ર તે પરમાણુઓની અવસ્થા બદલાઈ છે. અશુભ વર્ણ-
ધ-રસ-સ્પર્શના પર્યાયનું શુભમાં પર્યાયસાન થયું છે. મહારાજ,
જેન ધર્મ કહે છે કે વસ્તુનો વિનાશ નથી, માત્ર વસ્તુનું રૂપાંતર
છે. પછી હવે-શોક શો? પર્યાય બદલાય છે, દ્રવ્ય નિત્ય છે.'

જમણવારમાં કોણાહલ થઈ ગયો. રાજાએ કહ્યું: 'તું શું
બકે છે? તારું મગજ તો ઠેકાણે છે ને?'

'હા, મહારાજ! હું જે કહું છું તે હકીકત છે, અને
મંત્રીએ ગંદા પાણીના શુદ્ધિકરણનો ઇતિહાસ કહ્યો. ચૂર્ણો અને
વાસુકી દ્રવ્યોથી થયેલ રૂપાંતર કહ્યું.'

રાજાએ કહ્યું: 'આ કેવો ચમત્કાર! જે પાણી નાકને
અસહ્ય ત્રાસરૂપ હતું, તે આ જ હોઠને રીઝવે છે, હૃદયને જીતે
છે. શું આ શક્ય છે સુખુદિ?' સુખુદિએ નમીને કહ્યું:

‘જી મહારાજ, આ શક્ય છે. જોન તત્ત્વજ્ઞાનને માન્યતા મળે કશું જ અશક્ય નથી ! કારણ પદાર્થ ધર્મનું અનિમ સ્વસ્થ સર્વ બાબુથી તે જાણે છે. પુદ્ગલના અનંત જોડને આ પાર અને પેલી પાર વધવાની સર્વ લેખક દ્રષ્ટિ તેની પાસે છે. અમારે મન રાગિષ્ઠ જન્ય રિત ડોશી તે ડોશી નથી અને મનોહર રૂપયોવના તે રૂપયોવના થે નથી ! છે માત્ર પરમાણુઓનો કગડો ! તે નિરંતર રચના બદલે છે. અમારે જોનને મન રંગમંદિરો અને હાથી-ઘોડા પણ પરમાણુની રચના છે. પુદ્ગલનો એક પર્યાય છે, અને કાટલ સીંચરુ અને ભાંગેલ ડીકરું પણ પરમાણુઓની એક વિશિષ્ટ રચના જ છે. પુદ્ગલનો એક પર્યાય છે. સંસાર-નાટક એટલે પરમાણુઓની રૂપાંતર કથા. પેલી પાઈનું પાણી ગંદું નહોતું, માત્ર તે દ્રવ્યના વર્ણગંધાદિ પર્યાય અશુભ હતા. શુભ કે અશુભ પર્યાય હતા. આખરે પર્યાય એટલે પરિવર્તનશીલ અવસ્થા; ત્યાં રૂપાંતર છે જ. પાણીદ્રવ્ય નિત્ય છે. મેં માત્ર, અશુભ પર્યાયને શુભમાં પલટાવ્યા છે.

‘મહારાજાધિરાજ ! આથી જ હું મૌન હતો. શાંત અને સ્વસ્થ હતો. જે કોઈ દ્રવ્ય-ગુણપર્યાયનું તત્ત્વજ્ઞાન જાણે છે તે ભ અને અશુભમાં મૂંઝાતો નથી. ને આકર્ષક-અનાકર્ષક લેક ને મન નથી. સુંદર અને અસુંદરના સાપેક્ષ અર્થ તે તાર્કીકે છે. પરિણામે તેના વિચારચક્રનું નૂર તેજસ્વી રહે છે. તે જોન રાખે છે. શાંત, સ્વસ્થ અને પ્રસન્ન રહે છે.’

રાજા સુખદિ મંત્રીની વાત સાંભળી વિચારમાં પડી યો. જીવનમાં પહેલી વાર તે કદાચ આટલા ઊંડા વિચારમાં પડી યો હતો. રાજાની મનોદશા જોઈને તેનો ખુશામતિયો પરિવાર પણ માથે હાથ ટેકવીને ચિંતનશીલ બનવા પ્રયત્ન કરતો હતો. મરેણર જોન તત્ત્વજ્ઞાન એટલે અંતરનું તોતિંગ દ્વાર ખોલવાની મહાચાવી, જેથી જીવનનું અતજ બિરાણુ પ્રગટે અને શાશ્વત કલ્યોને ઝીલી શકાય.

ભ. મહાવીરે જેઓને ધર્મલાભ
કહેવડાવ્યા તે પરમશ્રાવિકા

સુલસા

ભગવાન મહાવીરે સુલસાને ધર્મલાભ મોકલ્યા હતા,
એ હરીકત તો બહુ બાકેર છે. સુલસાની એવી કઈ લાયકાત
હતી કે ભગવાન મહાવીરે આટલા બધામાં તેને જ ખાસ
પસંદ કરીને ધર્મલાભ મોકલાવ્યો ? શું સુલસા કોઈ નજીકની
સગી હતી ? શું નારી પ્રત્યે મહાવીરને વિશેષ પક્ષપાત હતો ?
અથવા તો વહેવારમાં કુશળ એવો કોઈ બાહ્યાચાર હતો ?
અથવા તો માનમશાસ્ત્રના નિયમ પ્રમાણે સામી વ્યક્તિને
અગત્ય આપી શું કમજો કરવાની કેઈ રીત હતી ? શા માટે
ભગવાન મહાવીરે સુલસાને ધર્મલાભ મોકલાવ્યા ?

ભગવાન મહાવીર વીતરાગતાની ટોચ ઉપર પહોંચ્યા હતા તેથી સ્ત્રી તો તેમને મન પરમાણુનો જથ્થો હતો. સ્ત્રી શું કે પુરુષ શું, ભગવાનને મન અનંત સંસાર નાટકના ચિત્ર વિચિત્ર વેશપત્ર હતા. તેમને મન નામરૂપના પૂતળા પાછળ રહેવું એકમાત્ર અનામી અરૂપી તત્ત્વ જ ધ્યાન લેવા યોગ્ય હતું. છતાં સુતસા શા માટે તેમના હૃદયમાં વિશિષ્ટ સ્થાન પામી ?

ખત્રીસ ખત્રીસ લક્ષપાક તેલના કુંભો ઢોળાયા છતાં અચળ હૈયથી ભરેલી સુતસા ભગવાન મહાવીરની વિશિષ્ટ પાત્ર બને તે સ્વાભાવિક છે, છતાં તે સિવાય બીજાં કારણો નહિ હોય ?

ધર્મુ ખ્રિસ્તના જીવનમાં માર્યાનું એક વિશિષ્ટ સ્થાન હતું. જીવનમાં સુખતાએ પણ પોતાનું અનોખું સ્થાન જમ લીધું. ભગવાન મહાવીરના જીવનમાં દેવતી અને સુતસાનું અત્યંત અગત્યનું મહત્ત્વ હતું. ભગવાન મહાવીર રાગદ્રેષ પર હતા. બહારથી મળતાં ભક્ત કે પ્રીતિની તેમને કંઈ જ નહોતી. આત્માના અખૂટ એકાંતમાં ખોવાયેલા હતા માનવ હૃદયની કોઈ નગળાધનો તૂટ્યો-ફૂટ્યો અંશ પણ તેમનામાં હોયો સર્વાયા અશક્ય છે.

પણ જો ભુક્તાનું ન જોખએ કે નારીહૃદયનું માહાત્મ્ય અપાર છે. પુરુષમાં બળ છે, સ્ત્રીમાં સુકુમારતા છે. પુરુષ લોખંડ અખતર પહેરી માત્રા ફેંકી શકે છે, પવતો ઉપર ચઢી શકે છે, સમુદ્રમાં ડાહ્યા પેસી શકે છે, ગાડનાં યડ ઉખાડી શકે છે અને રત્નભેરી ફૂંકી શકે છે. સ્ત્રી કુમળાં સ્વપ્નોથી ભરેલી છે. વન કુંજમાં ફરવળી શકે છે, નાના બાળકને ખોળામાં ઘૂંચી શકે છે. પ્રેમ અને ભક્તિની આવી અનેક સામાન્ય પ્રવૃત્તિ તેણે

વિધિવેદ

ગૌરવ આપારંપાર બનાવે છે. શ્રદ્ધા અને ભક્તિથી તેનું હૃદય
જ્યાં આપે છે ત્યાં તે પછી અટકતી નથી. તેના આરાધ્ય તત્ત્વને
તે એકધારું એટલું બધું આપી દે છે કે લેનારના બે હાથ
પૂર્ણ થાય છે. તેનું સર્વસ્વ લૂંટાવી દે છે અને આખરે શ્રદ્ધા-
ભક્તિના આધારસ્થાને આભાર માનતી, માથું નમાવી ઢળી
પડે છે. તે ભંચું જોતી નથી, કારણ કંઈ પણ મેળવવાની તેની
ધૃષ્ટિ નથી. તેની ભક્તિ અને પ્રેમ આપી આપીને જીતવાનું
બળ મેળવે છે. નારીહૃદયની આ ગૌરવકથાનો સ્વીકાર થું
કદાચ ભગવાન મહાવીરે આ ધર્મલાલ મોકલીને કર્યો હતો ?

વીતરાગની સંતાપ્ય ટોચે પહોંચેલ ભગવાન મહાવીરના
નારી પ્રત્યેના દષ્ટિબિંદુનો આપણી બુદ્ધિ સાથે મેળ મેળવવો
તે સંધ્યાના સોનેરી રંગોને કોલસાથી સ્પીતરવા બરાબર છે.

અહીં તો માત્ર અનુમાન છે. એક માત્ર નારી-
હૃદયમાં જે સ્વાથં અને બલિદાનની ઉપદૃષ્ટ ભાવના
છે તેને સમ્રાટ કે સેનાપતિનું અવેશત કે તલવાર
ખરીદી શકે તેમ નથી. નિર્મળ ચેતનનન્વ જ્યાં પૂણું પછે
ગિલસે છે, ત્યાં તે નારીહૃદય, શ્રદ્ધા અને ભક્તિથી ઢળી પડે
છે. તેની શ્રદ્ધાને કોઈ અંત નથી અને ભક્તિને કોઈ રૂંધી
થકતું નથી. પરમ વીરત્વની ચાહક તે નારીશક્તિનું સમર્પણ
એટલા તો ઉમદા ભાવોથી ભરેલું હોય છે કે એકવાર ગગન
જેવું નિર્બંધ તત્ત્વ પણ આનંદથી બોલી બેઠે છે કે 'હે નારી !
તને ધન્ય છે.' ભગવાન મહાવીરે મોકલેલ સુવ્રસાને ધર્મલાલ
પાછળ આવું જ કંઈક હોય એ સંભવ છે. આ તો માત્ર
સંભવની વાત છે; તત્ત્વ તો કેવળી ગમ્ય છે.

ભ. મહાવીરે જેના સામાયિકની મુક્ત પ્રશંસા કરી તે
પુણિયે! આવક

૨! જગૃહીના પાંચ ગોળાકાર પહાડો વચ્ચેના સપાટ
મેદાન પર જ્યારે મારી દૃષ્ટિ ગઈ, ત્યારે મારું હૃદય પુણિયા
આવક પ્રત્યે ઢળી ગયું. આ જ મેદાનના કોઈ એકાદ ઘરમાં, જે-
પાંચ રૂની પૂણી વેચીને તે પાછો ફરતો હશે, પોતે ઉપવાસ
કરીને પણ અતિથિને જમાડતો હશે, અને પછી સામાયિક કરવા
જેસતો હશે! સમભાવમાં સ્થિત તેનો પ્રસન્ન આત્મા એક
એવી નિરૂપાધિક દશામાં વર્તતો કે ભગવાન મહાવીર, સ્વયં-
મુજે તેના એ સામાયિકની પ્રશંસા કરતા! આ કયું સામાયિક
હતું? શું આપણે પણ કટાસણા પર જેસતા નથી? શું આપણે
પણ મુદપત્તિ ને ચરવળો લગને જેસતા નથી? શું આપણે
પણ ધડિયાળ સામે તાકીને અડતાલીસ (૪૮) મિનિટ પસાર

માન આનાતીય મિનિટ જેનના દુગ્ધ પર જોડેલ એ તેજોમય કાંતિવાળી દુગ્ધ કાયા ! જાગે કે સમગ્રદેહના પડકાર-પડામાં એની સમભાવની આરાધનાના પડવા સંભળાય છે. કેટલીક વાર ગુરુને ભૂમીને તેમના શિષ્ય પર વધુ માન થાય છે. કારણ શિષ્ય ગુરુની સત્તાયો હોય છે. ત્રણે કોઈ નગર સમક્ષ હોવા છતાંય પુણિયા આવકનું સામાયિક ભગવાને આટલું બધું પસંદ કેમ કર્યું ?

સામાયિક કરતી વખતે આજે જ્યારે આપણને મુકર્ષિત હાથમાં લેતાં મિલોના કાપડના બાવ યાદ આવે છે, અને 'કરેમિ ભંતે' બોલતાં જ્યારે આપણને નાટકનો જોરદાર સંવાદ યાદ આવે છે, લોગસનો કાઉસંગ કરતાં જ્યારે આપણને પતાં રમતાં કરેલ ગઈ રાતનો ઉત્તગરો યાદ આવે છે, ત્યારે આપણી આવી ચંચળ મનોદશામાં ભગવાન મહાવીરના એ અડગ સેનાની પુણિયા આવકને આંખ સામે રાખીશું તો જરૂર સમ-ભાવ તરફ વળવાની પ્રેરણા આપણને મળશે.

મ. મદાવીર અને હુડો

રો મદાવીની બહાર મુજબોત મેનનાં મગાણ મહા
વીર મગાણ છે

આ ખગર લાવનારને મદાવાન દેખીને મગાણે રત્નદાર
મદાવીને લેટ મગાણી રીધા. મગાણી બિચો નાનંદાવાર અને
લાલનારા લીલા કયા ખગર લેઈ રહે ?

એક મુજબોતી લે. પુત્રમનના સમગ્રમાર આવવાનો
ચંભા છે. તે લામેના મુજબોતી પુત્રમરજના યમાચાર આવ
વાનો પણ ચંભા છે. પણ વિશ્વવિનાના આગમનના સમગ્રમાર
તે એકાંતિક લાલચાયક અને ચીનાચરુચક છે.

મદાવીના સૌ પ્રવારનો લાલ, લીલાં, શીંગાં ૫
મહા આનંદાચર માનતા, પુત્રજ લીલાં જમાવતા ભગવ

આવું તેજ પરમાત્મા પામે આવું ક્યાંથી? જ્યારે આજની આપણી પ્રાપ્તિને જોઈએ તો માણી ઉઠાડાના ફોશ પણ દેખાતા નથી. ડોહિનૂનું નૂર તો જું પણ જોજમદોળ લીલા પછરનો સમકાટ પણ દેખાતો નથી. આજના નવાયુવાનના મુખ પર જ્ઞાનિ, ક્રાંતિ અને ખિન્નતા છે. કાચની કાલિમાના કાથ છે. ઇન્દ્રિયલોહુતાની લાચારી છે. હતાશ છાત્રની પ્રત્યેક નિર્માણ ક્રિયા અને શુદ્ધ વિચારો તેના ચંડેરા પર પરાજયની, નાલેશીની મહોર મારી જાય છે. કાચની કાંતિ દેખાતી નથી તો પત્તરાગ મણિના નૂરની વાત તો શી કરવી? આ સમયે પ્રભુની એ અપ્રતિમ કોટિ કોટિ સૂય-ચંદ્રોને પણ ઝાંખી પાડે તેવી મુખકાંતિરૂપ ભામંડલ સદૃજ યાદ આવે છે અને પ્રશ્ન થાય છે કે આવી અપાર જ્યોતિ મુખ પર કેમ આવે?

પ્રભુના એ મુખતેજનું રહસ્ય છે. તેમનું અથ'શાસ્ત્રી તરીકેનું પરિપૂર્ણ નિષ્ણાતપણું. નિર્સર્ગનું આ મહાશાસન (Cosmic Government) મિલકુલ દુઃખ'ય સહન કરતું નથી પરમાત્મા એ જ વિરાટ પ્રકૃતિના રાજ્યતંત્રના વડા પ્રધાન છે. સતત ત્રણ જન્મથી સમય, સાધન અને શક્તિના એકાદ કણનો પણ વ્યય તેમણે કર્યો નથી; ઇન્દ્રિય કાચના વિદ્વાસી વતુંજમાં એકાદ ક્ષણ પણ પગ મૂક્યો નથી. તેમની સમગ્રતા (Spiral progress) સતત ઉન્નતિશીલ છે

By minimum effort maximum result is a true economy.

આપણે તેથી વિરુદ્ધ વર્તન કરીએ છીએ. ભગવાન મહાન અથ'શાસ્ત્રી હતા. આંછામાં આંછે પ્રયત્ને વિપુલ પરિણામ તેમણે પ્રગટાવ્યું હતું. પ્રકૃતિ 'Economical Expert-એક સર્વ નિષ્ણાત અથ'શાસ્ત્રી છે. જેઓ કોઈ પણ જાતનો

મેંડા પણ દુર્વ્યં કરે છે તેનો રૂઝિયા-આના-પાપ સાથે જવાબ માગી દેડ કરે છે. વિલાસી દેવોનો વિશાળ સમૂહ જેમણે ઉપરિયત સામગ્રીઓનો દુર્વ્યં કર્યો હોય તેઓ સીધા એકેન્દ્રિય, વિકેન્દ્રિયમાં આવી જ જાએ છે. એકું ન મૂકવું લાંબી મારી પ્રદાયપાલન સુધીના મતોનો આશય એ છે કે પ્રકૃતિનું ગણિત દુર્વ્યં સદન કરતું નથી.

ભગવાનના સત્યરૂપાઈના પ્રગળ વેગે જ તેમના અનંતવીરનું ઝેંલીકરકું (Sublimation) થયું. વીર ઓજસમાં ફેરવાયું અને એ ઓજસ પ્રકાશના પુંજસમા બામંડલ રૂપે પ્રગટયું.

આજ આપણે જરૂર છે તે રીતી ઓજસની. ધડ પીસી લોટ તૈયાર કરીએ. લોટને મસળી સગડી પર ચઢાવી ચેટી બનાવીએ. ચેટી પચાવી જઠરમાં એકત્ર કરીએ. તેમાંથી લોહી અને વીર બને. વીરમાંથી બનેલ ઓજસ સુખના નૂરમાં પ્રગટાય. આ ક્રિયા ઘડમાંથી ઓજસ બનાવવાની છે. આપણે જે વાંચીએ છીએ તેનાથી વધુ ચિંતન, મનન, અંધયન, તપ અને ધ્યાન, અનુક્રમે ધ્યાનમાંથી લય સુધી પહોંચીએ, આમ વિગિન્ન પ્રયત્નો દ્વારા આત્મઓજસ પ્રગટાવી શકાય. આમ ક્ષણ પણ પ્રમાદ વિના આત્માનું અચિંત્ય ઓજસ પ્રગટાવીએ તે જ પરમાત્માના બામંડલની સાચી પૂત્ત લેખાય.

પ્રમાશ એ વિશ્વનો ઝડપી પદાય છે. તે ક્યાંય જકડાતો નથી. માણી શ્લેષ્મમાં લપટાય તેમ આપણે તો લપટાઈ ગયા છીએ, પણ પ્રકાશને કોઈ બાંધી શકતું નથી. ક્યાંય સ્થગિત થઈ કોહાતો નથી, સડતો નથી. પ્રભુનું બામંડલ પણ એ જ કહે છે, 'તમે જો જ્યોતિમય છો, પ્રદાયનું વતું છો. આથી જ ક્યાંય લપેટાતા નહિ.' Freedom and deliverance-સ્વતં-

ત્રતા અને મુક્તિ જો શીખવી હોય તો ચોતરફ પ્રસરતા આ સોનેરી તેજવતુંજ સામે જુઓ, જે પ્રભુના મુખ પાછળ સંક્રાંત થયું છે. પ્રકાશ જો જી જીવન છે, જો જી મુક્તિ, પ્રાણની સ્વતંત્રતા અને સમૃદ્ધ વૈભવ છે.

આઈન્સ્ટાઈને Neutron, Proton પર પ્રયોગ કરી ઉચ્ચ ગણિતના સમીકરણ વડે Laboratory માં પુરવાર કર્યું કે જો પદાર્થ પ્રકાશની ઝડપ મેળવે તો કાલાતીત બની જાય. તે પદાર્થ કે પાત્ર પર કાળની કેઈ Effect ન થાય. પ્રભુના મુખ પર પ્રકાશની ઝડપ છે તે ભામંડલ બતાવે છે. તેમના કેશ, નખ વધતા નથી, તે જ સૂચવે છે તેમની કાલાતીત સ્થિતિ.

પરમાત્માનું ભામંડલ જોતાં જ થાય છે કે પ્રકાશની આ નવી દુનિયામાં યાત્રા કરીએ. આ દુનિયા જ્ઞાન, આનંદ અને પ્રેમની છે. આથી જ ત્યાં સદાય પ્રકાશ સર્જાય છે. આ ભામંડલમાં જ જ્ઞાનાદિનાં મૂળભૂત એકમોનું મિલન પ્રતીત થાય છે.

આજ જૌનિકવાદને જ માત્ર પોષતી દુનિયા divine love and happiness, જે જીવનનાં પરમ વિશુદ્ધ તરવો છે તેનાથી વિખૂટી પડી ગઈ છે. ભામંડલ પ્રકાશની દુનિયાનું પ્રતીક છે, જેના પુણ્યદર્શનથી એજસલરી આત્મપ્રકાશની અમર દુનિયામાં આપોઆપ શ્રદ્ધા (Faith) જાગે છે. આ ભામંડલ સાથે આંખ નિહાવતાં જ આપોઆપ અંધિલેહની દિગ્ધા કેટલાય ભવ્ય પ્રાણીઓમાં થઈ ચૂકે છે.

ચક્રવર્તી' અને ઇંદ્રો વિચરે છે, ત્યારે તેમનામાં ભવ્ય રૂઆળ અને ખુમારી હોય છે. તેમનું લશ્કર, પોશાક, પરિવાર ઇત્યાદિમાં ભવ્યતા પથરાયેલી હોય છે, જે તેમના મોહાને અનુરૂપ હોય છે. પણ તીર્થંકરો તો અસંખ્ય ચક્રવર્તી' કે ઇંદ્રોધીયે ખૂબ જાંચે છે. એ છે પૂર્ણમાનવ ! લોકોત્તર વૈભવ, સૌંદર્ય

વિશિષ્ટ

અને સત્તાનો અવિભાજ્ય મહાનેરુ! આવા મહામાનવના અદ્ભુત યોગસામ્રાજ્યને કેમ પ્રકાશમાં લાવવું એ મૂંઝવણ કદાચ પ્રકૃતિને થઈ હશે? પણ એનો ઉકેલ લામંડલમાં છે. વીરકેતનું લામંડલ જ અપ્રતિમ આત્મઓજસ અને સર્વોત્કૃષ્ટ આત્મવીર્યના પ્રગટીકરણનું પ્રતીક છે, કે જે તેમના શ્રેષ્ઠ પદને બ્યક્ત કરે છે.

આ લામંડલ તરફ દૃષ્ટિપાત કરતાં જ લાગે છે કે અખિલ વિશ્વનો શ્રેષ્ઠ પુરુષ અને મહામાનવ આ જ છે. અરિહંત પદનું શાંત ગૌરવ, પૂર્ણ માનવના યોગસામ્રાજ્યનો અચિંત્ય પ્રભાવ, આ માત્ર લામંડલ જોતાં જ મુમુક્ષુને જણાઈ આવે છે.

આ મહામાનવ જ કર્મસત્તાને તોડનાર, તેને બાળીને બરબીચૂત કરનાર અને અખિલ વિશ્વનો અનુપમ અને ઓજસ્વી પુરુષ છે, તે વાત લામંડલ અનાયાસે નિદ્ધ કરે છે. શેઠ ધ્યાન-ચક્રથી તે લામંડલનાં તેજકિરણોમાં સ્નાન કરનાર પરમાત્માનું ઓજસ તેનામાં ઉતારે છે.

દેવાધિદેવ મહાવીરનું નિર્ણયસન

અરિદ્રંત જગવાનના બાર ગુણો પરના સત્તન ચિંતન મનન ને અધ્યયન દ્વારા જ તેમના પ્રત્યેનો આગ્રહ પ્રેમ વૈજ્ઞાનિક (Scientific) બનશે; માત્ર લાગણીનો ઊઝરો (Sentimental attachment) બહુ મદદનો નથી, તેને સ્થાયી સ્વરૂપ મળવું જોઈએ. અરિદ્રંત પ્રત્યેની ભક્તિનો જો ગુણકાર કરવો હોય તેમના બાર ગુણો પ્રત્યે ઊંડી અનુપ્રેક્ષા જોઈએ. પ્રભુની લોકોત્તરતા એટલે કે પૂર્ણ માનવપણું (Perfect man) અષ્ટપ્રતિહાસ રજૂ કરે છે. વીતરાગ પરમાત્મા નિર્મલના મહાશાસનના વડા પ્રધાન છે. (He is a Prime minister of Cosmic Government.)

જેમ મયૂરાસન ઉપર જેસણું તે એક મોગલ શહેન-

શાહનું મુખ્યપણું સૂચવે છે તેમ પ્રભુનું સિંહાસન પર બેસવું એ તો સૂચક છે - વડા પ્રધાનપદનું દુન્દવી કૌતિક રાજતંત્રેની ઉપર જેમ એક સર્વોપરી સરકાર છે. જે રાજ્યતંત્ર આ સાવંજોમ સત્તાની વિરુદ્ધ જાય છે તે રાજ્યતંત્ર ઊથલી પડે છે, છૂંદાઈ જાય છે. એકમાત્ર કલ્યાણ છે નિઃસર્ગના મહાશાસનને વફાદાર રહેવામાં. તે જ સર્વોપરી, સર્વસત્તાધીશ છે. આ અનુશાસનનો અમલ વધુ સક્રિય બનાવવા માટે જ ભૌતિક રાજ્યતંત્રો ઊભાં થયાં છે. નિઃસર્ગના એ મહાશાસન (Cosmic Government)ની ઉપર કોઈ જ નથી. તેનો પ્રગટ પ્રભાવ પ્રત્યેક જીવરાશિના જીવનતંત્ર પર છે. તેની વિરુદ્ધ જનાર ભયાનક સમને પાત્ર બને છે.

પ્રકૃતિનું આ વિશટ રાજ્યતંત્ર સ્વયંનિર્મિત કાયદાઓ પર ચાલે છે, ગણિતાત્મક ચંત્ર (Automatic machine)ની જેમ ચાલે છે. આ મહાશાસનને તેનું બંધારણ છે. તેના સિદ્ધાંતો પર જ આ નિર્ધનતંત્ર ચાલી રહ્યું છે. તેની કલમે આવરત કાયદા કરી રહી છે. આ બંધારણને સક્રિય બનાવે છે; Cabinet તેની અગત્યની કલમ છે. જીવત્વના બહુમાનની, અરિહંત જેવું જીવત્વનું બહુમાન કોઈમાં નથી. લોકકલ્યાણની તીવ્ર ભાવના ક્ષણે પણ તેમનાથી અગગી પડતી નથી. નિર્ગોદ-માંથી સમગ્ર લોકનું ઉત્થાન સિદ્ધશિક્ષા તરફ થાય એ એમનું જન્મોજન્મનું વેદના માધુર્ય સંગ લોકહિત કરી રહ્યું છે. જે સૌથી આસાંકિત છે તેને જ શ્રેષ્ઠ શાસક બનવાનો અધિકાર છે. He commands best, who obeys best. એ સૂત્ર અનુસાર નિઃસર્ગની મહાસત્તા શ્રી અરિહંત દેવને વડા પ્રધાનપદ આપે છે.

પ્રધાનપદનું પ્રતીક સિંહાસન છે. તેથી જ તેને

**The future belongs
to the young.** It is a
young and new world which is
now under process of
development and it is the
young who must create it.

—Sri Aurobindo

Space donated by
KOOVERJI DEVSHI & CO., PVT. LTD.

**FIREX LEADS TO SAFETY
SAFETY LEADS TO PROSPERITY**

J A G S H I P S

At Your Service

For quick and efficient carriage
entrust your shipments

To

The Great Eastern Shipping Co., Ltd.

Efficient Cargo Services

India / Japan / India

West Coast U. S. A. - Canada, India-Ceylon

Indian Coast

International Trpma Trade

Registered Office.

Mercantile Bank Bldg,
60, Mahatma Gandhi Road,
BOMBAY 1.

Telephone No.
253961 (8 Lines)

2719
Telex : 2324
2217

Telegra

Branch Office:

5, Clive Row,
Calcutta-1.

Telephone No.
220551 (7 Lines)

Telegram :
KESUWORKS

Telephone :
298282 (6 Lines)

The Kesar Sugar Works Ltd.

Regd. Office :

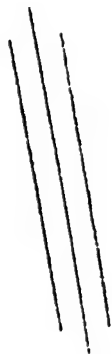
New Great Insurance Building,
7, Jamshedji Tata Road,
Churchgate Reclamation,
BOMBAY-20 (BR)

Industrial Products at :

BAHERI (U. P.)	GOREGAON (Bombay-62)
Best Quality Crystal Sugar	Sodium Sulphite, Sodium Bisulphite, Hypo, Hydro- quinone Sodium & Pota- ssium Metabisulphite, Potash Chrome Alum for Photographic, Tex- tiles and Tanning Indu- stries.
* Industrial Alcohol	* Electroplating Chemicals :
* Rectified and Methy ated Spirits etc.	Chromic Acid, Chrome Salt, Nickel Sulphate, Nickel Chloride, Nickel Carbonate Dry Powder.

Trade Enquiries are Solicited

With Best Compliments From

Pearl Export Co.
148 A, Walkeshwar Rd.
Bombay-6

Tele. Resi : 358296
Shop : 261664

Govt. Approved Valuers

JEWELLERS

Tardeo Air - Conditioned Market,
BOMBAY - 34.
Phone: 379788

જાહેર સુખાનુભૂતિ માટે

આ પત્રિકા જાહેરમાં અને અને ખાસ કરી વસતી,
 ૧૧૦૦ બાગીચા પાસેના પાંચમી સરકાર
 મુજબની બેઠકોમાં વસેલા

ઉઝા રામસી - ઉઝા

ભુલેશ્વર, મુંબઈ ૨.   બેસનગંજ, આમદાવાદ.
 ઇતિવાસ રોડ, નાગપુર ૨.

દરેક જગ્યાએ દવાનાખાને ત્યાં મળશે.

Govt. Approved Valuers

Tardeo Air - Conditioned Market,
BOMBAY - 34.

Phone: 379788

With Best Compliments from

*Hotel Kings
International*

5, Juhu Tara Road,
opp. : Juhu Church
BOMBAY 54.

Phone : 578716
578717
576923

**Keshavlal Dalpalbhai
Zaveri**

Art Jewellers

Est : 1914

**245, Mumbadevi Rd.
Bombay - 2**

**Phone ;
Shop : 326331**

Resi : 361680

Room : RUBBY CHOKI

With Best Compliments From

Subject to Bombay Jurisdiction
ayantilal & Co.
Cloth Merchants

Office :
135/137 Zaveri Bazar
2nd Floor,
BOMBAY 2

Shop No. 547/543
8th Chandra Chowk lane
M. J. Market.
BOMBAY. 2

Telex :
Office : C/o. 326611

Shop : 313481

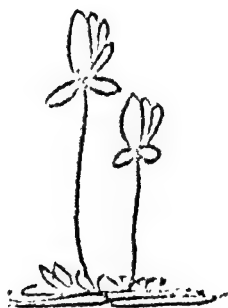
Resi. 368793

gram : ROOPBHUWAN

With Good Compliments to You

Abhay Builders Private Ltd.

Reputed Builders of Many Buildings
in Bombay

61, New Stock Exchange Building
Apollo Street,
BOMBAY 1.

Phone : 251620
251488

With Best Compliments From

Subject to Bombay Jurisdiction
Jayantilal & Co.
Cloth Merchants

Office :
135/137 Zaveri Bazar
2nd Floor.
BOMBAY 2

Shop No. 547/543
8th Chandra Chowk lane
M. J. Market.
BOMBAY. 2

Telex :
Office : C/o. 326611

Shop : 313481

Resi. 368793

with best compliments from

Standard Sales Agen

importers & exporters

47, Ali Chambers
Meadows St.
Fort. BOMBAY 1

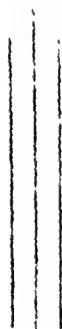
Phone 254474

Star Metal Compound
BOMBAY-83

Pharma - Lab India

Manufacturer of Pharma
Machinery ,

Star Metal Compound, Vikroli,
BOMBAY-83

*****

Star

PHARMALAB

With Best Compliments From

**Fit Tight Nuts
&
Bolts Ltd.**

Nuts and Bolts for Safety

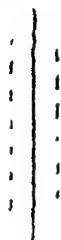
Old Ashram, M. Vasanji Road,
BOMBAY - 69

Phone : 573385-6-7

Gram : "Fit Tight Bomb."

With Best Compliments.

From

The Textile Engravers Ltd.

Builders of Industrial Estate in Bombay

61, New Stock Exchange Building
Apollo Street,
BOMBAY 1.

Phone : 251620
251498

to

V. K. Foundation

From

a

Well

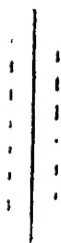
Wisher

P. M. S.

With Best Compliments

From

The Textile Engravers Ltd.

Builders of Industrial Estate in Bombay

61, New Stock Exchange Building
Apollo Street,
BOMBAY 1.

Phone : 251620
251498

With Best Compliments From

**Fit Tight Nuts
&
Bolts Ltd.**

Nuts and Bolts for Safety

Old Ashram, M. Vasanji Road,
BOMBAY - 69

Phone - 573385-6-7